

Lördagen den 11 Maj 1872

Kammaren sammanträdde kl. 12 middagen.

Justerades två protokollsutdrag för den 10 dennes och protokollet för den 30 sistlidne April.

Herr Widén: Jag får vördsamt anhålla om åtta dagars ledighet från riksdagsgörömlen räknadt från nästa Måndag.

Denna anhållan bifölls.

Anmälades och bordlades Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 13, rörande väckt fråga om rättighet att i vissa fall utan omkostnader utbekomma deponerade medel.

Föredrogs och biföllos Stats-Utskottets den 10 dennes bordlagda memorial:

N:o 86, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente angående statsfyllnadssumman jemte öfriga med ordinarie statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på kontoret anvisade kreditiver och derifrån utgående riksdags- och revisionskostnader, aflöningar, förvaltningsutgifter m. m.; samt

N:o 87, med förslag till de sista afdelningarne af det nya reglementet för Riksgälds-kontoret.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets nedannämnda den 10 dennes bordlagda memorial och utlåtande:

N:o 88, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets utlåtande N:o 74, rörande väckt fråga om tryckning af Bondeståndets protokoll vid 1809-1810 års riksdag;

N:o 89, i anledning af väckt motion om förändrad reglering af skjattsväsendet.

Vid punktvis skedd föredragning af Banko-Utskottets den 10 dennes bordlagda memorial N:o 19, i anledning af Kamrarnes beslut rörande Banko-Utskottets betänkande N:o 16, med förslag till bankoreglemente, samt memorial N:o 17, i anledning af skiljaktiga beslut öfver förstnämnda förslag; godkände Kammaren de af Utskottet föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 10 dennes bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om upphäfvande af ej mindre Kongl. förordningen den 15 Februari 1855, angående behandling af frågor om ersättning för understöd, som af fattigvårdssamhälle i ett af de förenade rikena Sverige och Norge lemnas nödlidande från det andra, än äfven 2 mom. i 32 § af fattigvårdsförordningen den 9 Juni 1871.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 82, i anledning af väckta motioner angående grundskatternas aflösande eller afskrifning m. m.

Grefve Posse: Då nu föredragna betänkande till en del utgör svar på en af mig väckt motion, hoppas jag att Herrarne ursäktat mig, om jag under några få ögonblick tager Herrarnes tid i anspråk. Stats-Utskottet har, såsom det synes, tagit motionen i öfvervägande, men icke lemnat erforderlig utredning åt frågan, emedan det ej ansett tiden dertill förslå, utan slutar Utskottet med att föreslå Riksdagen att gå in till Kongl. Maj:t med en begäran, att Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande Riksdag afgifva förslag till grundskatternas successiva afskaffande, genom deras aflösning och afskrifning i förening. Som Herrarne torde påminna sig, gick min motion ut på en afskrifning och icke på en aflösning; svaret är således ej i full öfverensstämmelse med motionen, men dock ett stycke på väg, och för min enskilda del anser jag att skilnaden mellan aflösning och afskrifning icke är så särdeles stor; jag tror att det egentligen endast är tvänne olika uttryck, ty det är väl temligen tydligt, att, om man nu gör en aflösning, blir det i sjelfva verket en afskrifning, då

en

en aflösning till fulla värdet icke vidare lär kunna komma i fråga. Det skulle helt visst ej vara mången jordegare, som ville underkasta sig en aflösning till fulla värdet; man kan knappast antaga att någon skulle vara benägen uppsäga ett uppsägbart kapital och dessutom, efter att förut hafva betalt för att få skatten aflöst, sedan vara villig att deltaga i de skatter, som blifva en följd af att den gamla skatten icke längre finnes kvar. Jag tror således att, när man talar om en aflösning till fulla värdet, så är det detsamma som att säga det man ej vill göra någonting alls, ty om man lemnar en person något, under förevändning att det skall innebära en fördel, medan det ej gör det, lär han väl ej bry sig om att begagna sig deraf. Jag tror för min del, att striden om ordet *aflösning* och ordet *afskrifning* är i sjelfva verket ej annat än en strid om påfvens skägg; den form för grundskatternas afskaffande, som reservanterne föreslagit, är i sjelfva verket en afskrifning, fastän de begagnat sig af ordet aflösning. Har man en gång sagt, att man vill befria jorden från grundskatterna, då inskränker sig striden till frågan om under huru lång tid det bör ske och till hvad värde man bör beräkna grundskatterna. För min del har jag begagnat mig af ordet "*afskrifning*" för att på så sätt ställa frågan på den rätta punkten och emedan jag ansåg det vara ärligare att begagna detta ord än det andra, då det just är frågan om afskrifning, som afses. Jag har för min del ej något mot att ordet "aflösning" begagnas, när dock i sjelfva verket resultatet blir en afskrifning. Sålunda anser jag att striden om aflösning eller afskrifning inskränker sig till en fråga om formen ej om saken, rättare sagdt en ordstrid.

Hvad deremot beträffar, huruvida det är billigt att svenska jorden befrias från dessa grundskatter, så beror det i min tanke hufvudsakligen på den omständigheten, huruvida dessa grundskatter äro skatter, som blifvit pålagda, eller *räntor*, som motsvara en ersättning för eganderätten. Det är ju klart att, om dessa grundskatter äro skatter pålagda af svenska folkets representanter på tider då endast jordbruket fanns att beskatta, så är fullkomligt öfverensstämmande med rättvisan, att dessa skatter nu borttagas och fördelas på ett annat sätt, sedan så många andra ting uppstått som kunna beskattas, hvilket då ej var händelsen. Såsom Herrarne mer än väl hafva sig bekant bestå grundskatterna af kronotjonen, jordeboksräntan och mantalsräntan, och uppgå de enligt grundskattekomitéens beräkning tillsammans till 6 millioner riksdaler; att precis skilja mellan huru mycket kommer på den ena eller andra titeln är ej så lätt, och dertill erfordras ett arbete, som den enskilde representanten ej gerna kan utföra. Grundskattekomitéen har kommit särdeles lätt från saken genom att beräkna kronotjonen till 1,775,000 R:dr och sammanslå de båda andra under ett gemensamt namn af ränta; jag tror att man bör göra skilnad dem emellan. Skatteförenklingskomitéen skiljde mellan mantalsräntan och jordeboksräntan samt kom till det resultat, att de utgjorde hvardera ungefär lika mycket, den ena till 1,246,000 och den andra till 1,256,000 R:dr B:ko. Jag skulle tro, att man kommer sanningen temligen nära, om man säger, att hvardera af de tre skatterna ut-

göra en tredjedel af hela summan. Det är kanske ej fullt exakt, men jag tror att man svårigen kan komma närmare.

Om man nu ser efter af hvad natur dessa skatter äro, så visar det sig, att kronotionden består af $\frac{2}{3}$ delar af den fordna kyrkotionden; det var genom Vesterås Recess, som detta togs från kyrkan och gafs åt staten, den återstående tredjedelen fingo presterna behålla; på så sätt uppkom kronotionden och det är ju då alldeles obestriddigt att den är en skatt. Mantalsröntan består af sex särskilda skatter: Landtågsgården, byggningshjelpen, salpeterhjelpen, boskapspenningarne, skjutsfärdspenningarne och dagsverkspenningarne; dessa pålades hvar i sin ordning under perioden mellan 1616 och 1651, således under loppet af omkring tretio år, under den tid då Gustaf Adolfs krig pågingo som hårdast, de pålades till krigets behof i form af bevillning och äro således skatter. Hvad slutligen beträffar jordeboksröntan, så är det ett mycket inkrånsladt förhållande att söka afgöra, huru mycket deraf som är skatt och huru mycket kan anses motsvara en ersättning för eganderätten, och jag åtminstone vågar ej tilltro mig att dervidlag fälla ett kategoriskt omdöme. Grundskattskomitén deremot har, som Herrarne veta, tilltrott sig att kunna säga att "då nuvarande skatter här i landet åsattes, utgjorde de onekligen skatter i egentlig mening, hvilka efter behof höjdes eller minskades"; med dessa ord har grundskattskomitén uttalat sin bestämda åsigt att de äro skatter, men den förtager själf verkan af detta sitt uttalande genom följande uttryck: "men sedan de under långa tider blifvit oförändrade och slutligen medelst gifna författningar vunnit egenskap af orubblighet, hafva de förlorat rätta naturen af skatter och antagit den af vissa, jordkapitalet belastande räntor, hvilka med sina bestämda belopp fästat sig vid kapitalet och åvägabringa en minskning i dess värde, som afses vid hvarje öfverlåtelse af detsamma från en till annan egare". Jag fäster mig mycket vid hvad grundskattskomitén yttrat, ty som Herrarne veta, hafva tvänne af den sammans ledamöter befunnits värdiga att beklåda statens högsta embete, de hafva nemligen blifvit statsråd, och tvänne andre hafva blifvit landshöfdingar; man måste således gifva komitén en ganska betydlig auktoritet; nu har denna komité sagt att grundskatterna äro skatter, som sedan öfvergått till räntor; jag har för min del den åsigt att, om en slutsats skall vara riktig, måste äfven premisserna vara det, äro deremot premisserna oriktiga, så är äfven slutsatsen oriktig. Komitérade anföra såsom skäl hvarför grundskatterna skulle vara att anse såsom räntor, att de hafva "vunnit egenskapen af orubblighet och oföränderlighet". Jag vill då fråga er, mine Herrar om grundskatterna äro orubbliga? Togo vi ej bort i går en grundskatt, då vi togo bort bergverkstionden? Hatva vi ej förut tagit bort grundskatter för nära en million Riksdaler? Kunna grundskatterna då verkligen kallas orubbliga och oföränderliga? Jag för min del har ett helt annat begrepp med dessa ord, än att dermed skulle menas hvad som hvarje dag kan förändras, och jag tror att den af komitén uttalade sats, att skatterna antagit natur af räntor, ramlat just genom komiténs egen dom. Det är ju temligen klart, att, när de hafva stödt sitt hufvudargument deruppå, att grundskatterna skulle vara orubb-

liga, och det visats, att de hvarken äro orubbliga eller oföränderliga, måste hela den slutsats, hvartill de kommit, dermed anses vara fallen. Jag tror således att man, utan att våga påstå något alltför djerft, kan säga, att grundskatterna verkligen äro skatter, som af statsmakterna kunna förändras eller borttagas allt efter statens behof.

Har man sålunda erkänt detta kommer man naturligtvis derifrån in på ett annat kapitel, som lyder så här: kunna vi taga dessa skatter från den jordbrukande befolkningen och lägga dem på de öfriga klasserna i samhället? Det är denna fråga, som helt klart framställer sig. Vore det en process, som fördes inför en domstol, der Sveriges jordbrukande befolkning stöde såsom den ena parten och den öfriga delen af befolkningen såsom den andra, medgifver jag att det verkligen kunde finnas vissa skäl för att betänka sig två gånger, innan man afgjorde denna sak, men jag är af den åsigt att det ej nu är fråga om en process, utan att det nu handlar om, huruvida det för vårt lands framtid kan vara nyttigt att, såsom nu är förhållandet, de skilda samhällsklasserna stå mot hvarandra och hafva olika intressen och att dessa ofta återkommande frågor öka klyftan dem emellan. Jag anser det vara af vigt, att detta tvistefrö undanskaffas och vill derföre ej betrakta saken såsom en *process* utan såsom en *statsangelägenhet*. Om det vore i ett sådant land som England, der all jord är i några få personers händer och endast få äro i tillfälle att komma i besittning af jord, skulle jag tycka det vara orättvist, om dessa få blefvo gynnade på de andres bekostnad; men, mina Herrar, den svenska jorden är med få undantag tillgänglig för hela det svenska folket, och jag tror, att det är af utomordentligt stor vigt, att vi ställa så till, att *den svenska jorden blir det bästa af allt, som en svensk man kan ega*, att denna jord blir det, som framför allt annat anses eftersträfvansvärdt. *Ett fritt folk på en fri jord*, är enligt min tanke ett mål, för hvilket vi böra vara villiga till ganska stora offer; ser man saken från denna sidan kommer den strid mellan de skilda samhällsklasserna, som man så mycket talat om, att betydligt inskränkas, ty den, som i dag är industriidkare, embetsman eller hvad som helst, kan i morgon vara jordbrukare; så vida han för öfrigt nota bene befinner sig i en god ställning är svenska jorden för honom tillgänglig; striden mellan de olika klasserna inom samhället är sålunda ej grundad i våra nationela förhållanden och bör enligt min tanke ej förefinnas.

Det är, efter hvad jag tror, ett mycket vanligt förhållande här i landet från och med den stora industriidkaren ända ner till den ringa arbetaren, att, när de på sitt arbete hafva förtjenat något, vilja de skaffa sig jord. Då är det onekligen af den största vigt, att denna jord belastas med så få bördor som möjligt och att skatterna, såvidt möjligt är, icke ligga på den, utan att den är fri. Detta är en sats, som jag tror mig kunna försvara och som jag tror bör utöfva det största inflytande på denna frågas lösning. Det gäller så att få veta, huruvida våra tillgångar medgifva oss att lösa jorden från dessa feudala bördor; ville man på en gång taga dem från jorden, skulle derigenom verkligen åstadkommas en rubbning i våra förhållanden och

det skulle möjligen behövas att då lägga större skatter på de andra klasserna än de voro villiga att bära; men ingen har satt i fråga att de skulle tagas bort på en gång. Vi måste väl kunna antaga, att staten befinner sig uti ett framåtskridande och att rörelsen, konsumtionen och förmögenheten blifva allt större för hvarje år; det förefaller mig ej då vara någon fara, om vi minska jordens skatter för att lägga dem i dess ställe på sådana saker, som träffa landet i dess stora helhet och följaktligen äfven jordbrukarne, då dessa ju fullt uppgå till $\frac{1}{4}$ af hela befolkningen. Den ofantliga skilnaden skulle emellertid ega rum mellan de nya skatterna och de gamla, att, då dessa senare, åtminstone af somliga, anses vara oberoende af representationen och således utgå under alla förhållanden, skulle deremot de skatter, som sedermera pålades, oomtvistligen vara i representationens hand, det skulle mer än hittills ligga en sanning i satsen: "den största sparsamhet måste iakttagas".

Jag skulle sålunda tro, att man ej kan anse det vara ett obilligt yrkande, när den svenske jordbrukaren nu finner tiden vara inne, att jorden blir befriad från sådana skatter, som pålagts under tider, då ej annat än jorden fanns att beskatta. Då föreliggande utskotts-betänkande innebär en början till en sådan befrielse, yrkar jag bifall till detsamma.

Herr Montgomery-Cederhielm: För dem af Kammarens ledamöter, som behagat taga del af detta betänkande, torde det visa sig, att i Stats-Utskottet tankarne varit alldeles enhälliga i afseende på önskvärdheten att hos Kongl. Maj:t begära en utredning angående möjligheten af grundskatternas aflösning. Här finnas visserligen åtskilliga reservationer emot motiven, och 8 reservanter hafva förenat sig om ett särskildt förslag till skrifvelse, men i hufvudsaken äro alla ense, eller om önskvärdheten att erhålla en utredning, huru och på hvad sätt grundskatterna må kunna afskaffas. Då man sålunda är enig om hufvudsaken, gäller striden här endast sättet, huru skrifvelsen skall affattas. Utskottets majoritet har nemligen beslutat en skrifvelse, hållen i mera allmänna ordalag, hvaremot reservanternas förslag tillika angifver den riktning, i hvilken man borde gå. Den enighet, som sålunda förefunnits i Stats-Utskottet, måste ådagalägga, att det finnes en bestämd och liflig önskan att något måtte göras i afseende å dessa grundskatter.

För min del, jag erkänner det uppriktigt, har jag alltid ansett och anser ännu det vara nyttigt för jordbrukaren och nyttigt för landet, att först någon ändring skedde i afseende på de ovissa onera, hvilka tyngande hvilat på jorden, såsom skjutsskyldigheten, kronobrefbäringen, väghållningen äfvensom, om möjligt, ock roteringen m. fl., och först i sista rummet skulle jag vilja tänka på en förändring af grundskatterna, hvilka nu äro bestämda i ett oföränderligt penningbelopp och i afseende å hvilka jag icke tror någon förändring nu vara nödig, då det ännu finnes så många andra skatter på jorden, som det vore mera skäl att borttaga. Detta var min åsigt och är det ännu; men jag har ansett mig böra underordna min enskilda åsigt under pluralitetens i en fråga så viktigt, som denna, och der-

före också ansett mig böra gå in på det af Utskottet i detta betänkande framställda förslag.

Om vi nu gå till de speciela förslag, som här blifvit framställda, så finna vi, att Utskottet föreslagit:

“att Riksdagen ville i underdånigskrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:jt täcktes till nästkommande Riksdag afgifva förslag till grundskatternas successiva afskaffande, genom deras aflösning och afskrifningiförening.“

Jag ber att ingen må stöta sig på ordet afskrifning, ty förhållandet är, att mig veterligen finnes icke något enda förslag till aflösning, som icke tillika till en viss grad innebär förslag till afskrifning; till och med grundskattekomiténs förslag, som afsåg en kapitalisering efter 6 procent af en del af räntan och kronotionden, innebär ju vid nuvarande räntefot till en viss grad äfven det en afskrifning. Det af en reservant inom denna komité, Grefve de la Gardie, afgifna förslag var ändå fördelaktigare för de skattdragande; och 2:ne andra reservanter, Friherre Leijonhufvud och Herr Charpentier, föreslogo direkt afskrifning af så stor del af grundskatten, som denna med vissa procent öfversteg räntan å egendomens taxeringsvärde. Sedermera hafva alla motioner, som i denna fråga blifvit väckta, till en viss grad afsett en afskrifning. Detta är äfven helt naturligt, ty en aflösning al pari är icke någon fördel för den, som skall betala den. Jag får äfven, i likhet med en reservant vid komiténs betänkande, erkänna, att jag anser det ej vara utan att staten till en viss grad har skyldighet att mellankomma för att ordna detta förhållande, och minska jordbrukarens tunga. Jag tror således, att man icke bör stöta sig på ordet afskrifning.

Efter min tanke har Utskottets förslag det företräde framför reservanternas och framför hvarje annat positivt förslag, att det lemna regeringen fria händer att afgifva det förslag, som denna finner lämpligast; och i en fråga sådan som denna, der så mycket är skrifvet och föreslaget och som äfven föranlett särskilda Kongl. propositioner, såsom t. ex. vid 1869 års riksdag, då det bestämdes, att grundskatterna hädanefter skulle utgå i penningar och de indelta räntorna till statsverket indragas, tror jag, att det redan finnes så mycken utredning, att regeringen icke skall få alltför svårt att framställa ett förslag, som åtminstone till en del kunde vinna Riksdagens bifall. Reservanterne anse Utskottets förslag olämpligt derföre, att det icke skulle vara sannolikt, att någon Kongl. proposition i frågan hade att i allo påräkna Riksdagens bifall. Såsom vi alla veta, är det sällsynt, att en Kongl. proposition i sin helhet varder af Riksdagen godkänd och i synnerhet i en fråga så invecklad som denna, der en mängd ledamöter anse sig ega en särskild sakkännedom, är det mycket svårt att tänka sig, att en Kongl. proposition skulle kunna i sin helhet genomföras. En af de viktigaste och för landet nyttigaste Kongl. propositioner, den om räntans förvandling i penningar, blef icke i sin helhet godkänd, enär Riksdagen förändrade beräkningen af de år, som lades till grund för omsättningen. Enligt då uppgjorda kalkyler, skulle den efterskänkning, detta innebar, uppgå till 300,000 R:dr; men efter hvad man på senare tider hört, så var efterskänkning i verkligheten större och beräknas nu till 700,000 R:dr.

Vi veta alla, att det ganska ofta händer, att förändringar uti och tillägg vid Kongl. propositioner göras; och således är icke enligt min tanke någon olycka skedd derigenom, att möjligen en blifvande Kongl. proposition icke till alla delar blefve af Riksdagen bifallen. Men om man önskar, att något skall göras, så tror jag, att det är omöjligt för representationen att komma öfverens, om den icke till sin ledning har en Kongl. proposition, som innefattar en utredning af ärendet, ty den tanke finnes säkerligen hos representationen, att, ehuru man möjligen vill göra en förändring i ett förslag, som kommer från Kongl. Maj:t, så har likväl ett sådant obestriddigen en större vikt och betydelse samt förmåga att kring sig förena ett större antal representanter än ett förslag från en enskild motionär kan påräkna. Jag har därför ansett af vikt, att angående denna fråga erhålla en Kongl. proposition, och att, då man begärde den, lemna Kongl. Maj:t så fria händer som möjligt, och det är just deri, som jag tror, att Utskottets förslag har företrädare framför hvarje annat förslag. Att detta är icke allenast mitt subjektiva omdöme visar sig deraf, att denna mening lyckats att erhålla majoritet i Stats-Utskottet samt Medkammarens bifall.

Dessa speciela förslag af reservanterne hafva det felet, att jag är förvissad om att, i fall de haft litet längre tid på sig, så skulle icke ens två ledamöter hafva kommit öfverens om samma förslag. Jag har i åtta år suttit på denna afdelning i Utskottet och vet, huru svårt det är att komma öfverens. Då vid början af denna riksdag ledamöterna kommo med enskilda förslag, sade jag, att om två af Herrarne komma öfverens, så icke blir det flera, och så gick det också. Jag är också förvissad, att, om Herrar reservanters förslag hade kommit till Kamrarnes såsom Utskottets, så skulle det icke hafva vunnit Riksdagens bifall. Det innehåller flera saker, som icke äro fullt lämpliga. Det är visserligen ett ganska försvarligt förslag och kan vara lika bra som många andra, men har det felet, att icke kunna om sig förena någon majoritet. Detta är åtminstone min öfvertygelse. Deremot anser jag, att Utskottets förslag har mera sannolikhet för sig, just emedan det icke utesluter någon mening, som i denna fråga kan göra sig gällande, och jag tror, att det skulle vara ett vackert bevis af Första Kammaren, att den verkligen önskar att något i denna sak skall göras — hvilket jag anser mig hafva rättighet att antaga. då icke någon af dess ledamöter inom Utskottet reserverat sig emot saken, utan endast mot sättet — det skulle vara, säger jag, ett vackert bevis på Kammarens uppfattning af frågan, om Kammaren nu ville bifalla Stats-Utskottets förslag, hvarom jag för min del får anhålla.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Friherre Sprengtporten: Jag har visserligen väntat mig mycket delade åsikter i denna fråga; men då den har ett stort inflytande på vårt lands framtid har jag ansett det vara en skyldighet för hvar och en, som i dessa delar har en bestämd öfvertygelse att uttala densamma, och är detta skälet hvarför jag nu begärt att få

yttra några ord. Jag får då helt enkelt i korthet säga, att jag till alla delar instämmer i den mening, som Stats-Utskottet framställt, hvilken jag anser hvilat på billighet och sunda statsekonomiska grundsatser, äfvensom jag biträder den åsigten, att *statsintresset* omisskänneligen fordrar, att den alltför tunga bördan, som i form af grundskatter tynger den svenska jorden, aflyttes i den mån det kan ske. En princip kan emellertid i sig sjelf vara riktig och god, men icke desto mindre förlora denna betydelse och motverka sitt eget syfte, om den tillämpas brådstörtande och utan urskiljning. Om man därför tänker sig grundskatternas upphörande *genast* och på en gång, eller med andra ord, om denna skattelindring vore afsedd att utföras med samma radikalism och brådska, som gjort sig gällande i frågan om afskaffandet af qvarnräntan och bergsbrukets ordinarie onera, skulle jag icke vilja biträda en sådan mening. Annorlunda framställer sig denna fråga deremot, om eftergifterna ske småningom i mån af statens påräknade tillgångar och efter en antagen plan. Statsverkets samtliga inkomster upptagas i nu varande inkomststat till omkring 48 millioner och de grundskatter, hvarom här är fråga, äro beräknade till något mera än sex millioner, då tionden sammanräknas med jordeboksräntan. Om man nu tänker sig eftergiften, eller om man så behagar kalla den, aflösningen af grundskatterna successivt under en tid af t. ex. 20 år, så fordrades för utförande af denna operation icke mera än fem procent om året af hela beloppet, eller 300,000 R:dr. Om man derföre icke allt för mycket fäster sig vid den juridiska uppfattningen af saken, som jag i allt fall fruktar icke noga håller streck, utan äfven skänker sin uppmärksamhet åt de skäl som Stats-Utskottet framställt, så måste man medgifva, att, då man genom användandet af en så obetydlig bråkdelen af statens inkomster som 300,000 R:dr årligen kan befordra ett viktigt statsändamål, åtgärden väl förtjenar att tagas i betraktande.

Dryga skatter hafva i alla tider och öfverallt betraktats som ett hinder för utvecklingen af all industri, och om man i sammanhang härmed icke kan förneka det inflytande, som vid jordbruksnäringen utöfvar på alla andra näringar inom samhället, så att deras egen förkofran, liksom spridandet af allmän välmåga, som är källan till statens egen styrka, i väsentlig mån är beroende af jordbrukets ställning; så tror jag att man bör komma till det omdöme, att en dylik eftergift på längden, genom det allmänna välstånd den skapar, indirekt sjelf skall komma att producera de summor, som för staten genom eftergiften gå förlorade,

Vi stå mycket långt tillbaka för andra länder hvad beskattningsbegreppen angår; och ehuruval jag icke är i tillfälle att kunna uppställa en jämförelse angående förhållandet emellan grundskatt och öfriga statsinkomster i flera främmande länder, kan jag likväl uppgifva det i England, från hvilket land vi äro vana att hemta all vår finansiella vishet. I England äro nemligen samtliga statsinkomster för 1872 beräknade till 72,395,000 pund sterling, af hvilka grundskatterna utgöra endast ett belopp af 2,300,000, eller ungefär tre procent af det hela. Hos oss deremot utgöra grundskatterna, om man dertill icke räknar hvarken väghållningsbestyret eller en

del andra besvär, och äfven ecklesiastika onera som ligga på jordbruket, och hvilka i flera andra länder, i mer eller mindre mån, äro upptagna såsom statsutgifter, utan endast tager med i beräkning grundskatterna och tungan af indelningsverket, omkring åtta millioner, eller sexton procent af all vår statsinkomst. Häråf torde således visa sig, att det finnes åtskilliga ojemnheter i detta hänseende, och hvarvid det icke får förbises, att skattejorden utöfver grundskatt jemväl får betala fastighetsbevilning, hvilka tariffva rättelse.

Af dessa skäl, och då jag antager, att Kongl. Maj:t vid en blifvande framställning i ämnet kommer att göra afseende på skäl. för hvilka såväl billigheten som mycket annat talar, finner jag mig påkallad instämma i det förslag, som af Stats-Utskottet blifvit framstaldt.

Herr Odelberg: För min del kan jag icke i denna fråga instämma hvarken med Utskottet eller reservanterne. Jag har icke något annat svar att gifva på de 8 motionärernas framställningar än ett enkelt *nej* utan alla medgifvanden. Jag torde icke behöfva inlåta mig i någon undersökning rörande grundskatternas natur och det mer eller mindre berättigade i dem, dels är derom så mycket taladt såväl vid denna som föregående riksdagar, och dels har den frågan af pressen blifvit så tillräckligt utredd och behandlad, att jag förmodar, att allas opinion i det fallet redan är bestämd; men jag har begärt ordet hufvudsakligen för att få i protokollet bevarad min åsigt i ämnet och det votum jag ämnar afgifva i denna fråga, hvars utgång kan hafva ett stort inflytande på vårt lands framtid. Man säger, att det legat en stor orättvisa i grundskatternas påläggande; man klagat öfver att de äro obilliga och ojemnt fördelade; och man yttrar att det skulle vara en stor fördel för landet i allmänhet och för jordbrukarne isynnerhet, om dessa skatter afskaffades. För min del anser jag detta för *tomma fraser*. Om man vill bedöma den orättvisa, som begicks då grundskatterna för två å tre hundra år sedan pålades dåvarande innehafvare af hemman, så måste man sätta sig in i de förhållanden, som då voro rådande, och icke bedöma detta ämne efter den sociala ställningen vid slutet af nittonde århundradet. För min del skulle jag förmoda, att ett sådant åskådningssätt hafva de, som klagat öfver dessa skatter, hvarken förmåga eller vilja att tillägna sig. Om dessutom en orättvisa begåtts, då dessa skatter för två å tre hundra år sedan pålades, så är det temligen tydligt, att denna orättvisa sedan dess blifvit utjämnd genom de öfverlåtelse af egendom, hvilka sedermera hafva skett; och jag skulle anse det vara med rättvisa föga förenligt, att nu vilja pålägga statens öfriga medborgare skatter för att godtgöra *Pål* hvad *Per* för 200 år sedan förlorat. Såvidt jag kan förstå, äro grundskatterna jemförliga med en intecknad skuld. Likväl medföra de den fördelen framför den intecknade skulden, att, då gäldenären, hemmansegaren, kan afdras både ränta och kapital för en intecknad skuld, så kan han, endast genom att betala ränta, afbördas sig sin förbindelse med afseende på grundskatterna. Om man efterskänker denna ränta, så är det visserligen en fördel för den som får skänken, den nuvarande

innehafvaren af hemmanet, men för landet i sin helhet och för jordbrukarne i allmänhet kan jag icke deraf utfundera någon fördel. För staten är det naturligtvis icke någon fördel att gå miste om en inkomst af sex millioner om året, och för jordbrukaren är det icke heller någon fördel, såvidt man, såsom den förste talaren yttrade, önskar att svenska medborgare skola kunna fritt förvärfva jord, ty det fria förvärfvet försvåras icke, utan underlättas tvärtom ganska betydligt genom grundskatterna. Då t. ex. vid ett arfskifte det är fråga om att en obemedlad arftagare skall till sig lösa en hemmansdel, så behöfves naturligtvis härtill ett betydligt mindre kapital, om en grundskatt vidlåder denna hemmansdel, än om densamma icke har någon sådan skatt. Om man borttager grundskatterna, så är det gifvet att de skattskyldiga hemmanen ögonblickligen skola stiga i värde med en så stor summa, som det kapital, hvarpå den borttagna skatten utgjorde ränta, och detta ökade jordvärde skulle naturligtvis icke såsom den förste talaren påstår, underlätta förvärfvet af jord utan snarare försvåra detsamma. Såsom jag redan nämndt, kan jag icke finna någon fördel af grundskatternas borttagande, hvarken för landet i sin helhet eller för den samhällsklass, som hufvudsakligen betalar dessa grundskatter. Det vore visserligen en fördel för den nuvarande innehafvaren af ett skattehemman att årligen få stoppa i sin ficka en del af dessa sex millioner, men det vore i samma mån orättvist mot öfriga samhällsmedlemmar, som årligen skulle godtgöra statskassan dessa till fördel för ett relativt fåtal hemmansägare uppoffrade sex millioner. Då jag för öfrigt icke vet och aldrig ens hört uppgifvas någon grund, som kan berättiga till detta efterskänkande af grundskatterna, så äro dessa skäl för mig tillräckliga att afslå såväl Utskottets betänkande som de dervid togade reservationer. Dessa reservationer hafva nemligen det gemensamma felet att, genom uppställande af hvarjehanda mer eller mindre oantagliga villkor för aflösning och afskrifning, undanskjuta frågans lösning vid denna riksdag, under det att de sväfvande och vilkorliga medgifvandena kunna gifva ett välkommet stöd åt anspråken, då de vid en blifvande riksdag sannolikt återkomma.

En talare yttrade nyss, att han önskade att denna Kammare skulle någonting göra i denna sak. Jag för min del vill framställa en alldeles motsatt önskan, att nemligen denna Kammare *icke* ville någonting göra.

Mot hvarje oberättigadt anspråk bör nemligen, enligt min åsigt, denna Kammare stå rustad, och det enda svar som jag anser Kammarren värdigt, är ett rent och ovilkorligt afslag.

Herr von Ehrenheim: Då den lika gamla som stora frågan om grundskatterna nu för första gången efter den nya Riksdagsordningens antagande med allvarlig uppsyn ser emot oss i detta Utskotts betänkande, så torde det vara skäl att också åt denna fråga egna en allvarsam pröfning.

Den första synpunkten är utan tvifvel här såsom ofta om icke alltid *rättvisan*. Jag är i detta fallet lycklig att kunna instämma med den förste talaren, då han sade, att denna fråga beror på, om

grundskatterna äro en *skatt* eller en *ränta* på jorden. Jag besvarar dock denna fråga alldeles olika med honom, ty efter min uppfattning äro grundskatterna numera, sedan 1869 års förordning genomfördes, fullkomligt att anse som en ränta. De hafva nemligen länge varit oförändrade, och om någon förändring skett, så har den alltid gått ut på deras minskning, hvaremot de aldrig blifvit ökade, om icke i följd af ett års stegrade priser den tid de utgingo i persedlar. Hvarje sådan tillökning³ har emellertid nu blifvit omöjliggjord genom 1869 års förordning, som fastställer dessa skatter till ett fixt belopp i penningar. Det är för mig alldeles uppenbart, att, om grundskatterna efterskänktes — och jag är tacksam för, att åtgärden fått detta namn, som är mycket ärligare än ordet afskrifning, som man förut begagnat — så vore detta en present åt de nuvarande innehafvarne af skattejorden, som icke komme någon annan än dem personligen till godo. Ingen skulle nemligen efter en sådan efterskänkning sälja sin egendom till lägre pris, än hvad som precis motsvarade dess förra värde och dertill det belopp hvartill den upphäfdas grundskatten kapitaliserad besteg sig. Nu kan man visserligen nyancera presenten derigenom, att man utsträcker åtgärden öfver en längre tid, men då blir det ingenting annat än en räknefråga, och den enda man derigenom kan lura är den, som icke kan räkna, och således icke vet, huru mycket hans egendom blifvit förbättrad genom grundskattens borttagande. Den åter, som kan beräkna detta, och det är ingalunda svårt, han kommer att taga precis så mycket mera för sin jord, som presenten är värd. Jag erkänner, att det är ett synnerligen vackert medgifvande af den förste talaren, då han sade, att, om det vore fråga om att föra en process, der Sveriges jordbrukande befolkning stode på den ena sidan och alla landets öfriga innebyggare på den andra, så vore det skäl att betänka sig på afgörandet. Ja, det vore i sanning skäl att betänka sig, men huru utslaget skulle utfalla anser åtminstone jag alldeles icke tvifvelaktigt; det måste nemligen lyda så, att den öfriga befolkningen icke skulle göra denna present till dem, som nu betala grundskatten

Då man läser alla dessa yttranden om det betungande i grundskatterna, så får man lätt den föreställningen, att den jordbrukande befolkningen hos oss befinner sig i en ställning, som påminner om befolkningen i Irland; att den i följd af olyckliga förhållanden i förening med irotade vanor ohjelpigen sitter kvar på den ärfda jordrymden och, ständigt sönderdelande densamma, saknar alla andra utvägar till bergning och småningom försjunke i fattigdom. Detta är dock långt ifrån förhållandet. Äfven den mindre jordbrukarens ställning har under det sednare tiotalet af år ofantligt förbättrats, och öfverallt i landet, der man far fram, samt icke minst i Mälaredalen, finner man mångfaldiga bevis härpå. Man ser jordens bättre sköttsel, man finner hemmanen bättre bebyggda, och att jordbrukaren öfverallt och oftast med framgång genomgått den skärseld, som kallas laga skifte. Detta antyder icke någon betryckt ställning, och undersöker man förhållandet med skuldsättningen, så skall man, utom under ett och annat olyckligt år, finna, att en högst betydlig förbättring inträdt sedan några decennier tillbaka. Detta gäller i afseende

på de mindre jordbrukarne. Det är dock långt ifrån öfverensstämmande med sanna förhållandet, att dessa mindre jordbrukare besitta all skattejord i landet, ty en högst betydlig del deraf eges af Sveriges rikaste jordbrukare, och för min del tviflar jag på, att det finnes många stora godsegare, som icke ega åtminstone någon skattejord, liksom det knappt finnes någon, som icke innehar frälsejord, hvilken jord äfven skulle komma i åtnjutande af den ifrågasatta presenten genom tiondens efterskänkande. Sveriges största och ojemnförligt bästa skogs- och bruksegendomar äro uteslutande af skattejordsnatur, och alla dessa stora och dyrbara possessioner äro således också de jemte sina egare i den ställning, hvilken man så ofta framställer såsom så ytterst tryckt och olycklig.

Det återstår vidare att se till, om saken icke från finansiell synpunkt har ytterligare betänkligheter, och sådana har den visserligen. Grundskatterna uppgå för närvarande, såsom nämnt är, till 6,000,000 R:dr om året. Man må emellertid icke föreställa sig att, när man talar om eftergift af räntan och tionden, man kan hafva för afsigt att bibehålla roteringen. Mot dess bibehållande i oförändradt skick finnas många skäl, och de som finnas för dess aflösning och förvandling till en fix ränta, kunna icke göra anspråk på att blifva hörda, om man efterskänker de andra fixa räntorna. Jag minnes icke noggrannt till hvilket belopp man beräknar roteringen, men jag kan utan fara att mycket misstaga mig antaga, att den uppgår till 4,000,000 R:dr om året. Grundskatterna utgöra således sammanlagda en årlig statsinkomst af 10,000,000 R:dr. Den inverkan, som ett efterskänkande af detta belopp skulle hafva på den finansiella ställningen, kan visserligen för en tid cacheras, men kommer ofelbarligen att blifva känbar i framtiden. Den bjerta formen dertför, att det behöves nya skatter, kan väl dröja att uppenbara sig, emedan så gynnsamma år kunna inträffa, att statens öfriga inkomster fylla lakunen, men i sådant fall får jag säga, att det finnes många andra skatter, som det vore mera skäl att efterskänka än dessa grundskatter, som i sjelfva verket äro en ränta, hvars eftergiftvande icke kommer någon annan till godo än den nu lefvande generationen af skattefrälsejordens innehafvare.

En annan påföljd i finansiellt hänseende af denna eftergift är, att den gör statens inkomster mera osäkra. För närvarande uppgå de extra ordinarie inkomsterna, om jag afräknar postmedlen, till ungefär 27,000,000 R:dr, och om jag dertill lägger jernvägstrafikmedlen, så får jag ett belopp af 35,000,000 R:dr. Under dåliga år falla dessa inkomster t. ex. med 10 procent, hvarigenom uppstår en brist i beräkningen af 3,500,000 R:dr. Om man nu genom dylika inkomsttitlar skall ersätta ytterligare 10,000,000 R:dr, som nu äro med säkerhet att påräkna, så kommer bristen under ett ogynnsamt år att uppgå till 4,500,000 R:dr. I samma mån således, som jag ökar statens utslutande beroende af de extra ordinarie inkomsterna, i samma mån ökar jag äfven statens beroende af alla chancer och fluktuationer i det ekonomiska lifvet,

Man har sagt, att vi stå efter andra länder i beskattningsväg. Detta är dock en fråga, som är alltför invecklad, för att jag skulle

tilltro mig att derpå ingå. En sanning är det att England har högst ringa grundskatt, hvilken dessutom är aflösbar, men säkert är ock, att andra länder, såsom Preussen och Danmark, lägga så stor vikt på bibehållandet af denna beskattning, att de inköpt den privilegierade jorden under grundskatten för att bevara och öka denna säkra statsinkomst. Om en dylik åtgärd har man förr talat äfven hos oss, men den är överkställbar till följd af den privilegierade jordens stora utsträckning och de ytterst olika förhållanden, som ega rum inom sjelfva skattejorden.

Det återstår för mig nu ingenting annat än att kasta en blick på det missnöje, som man förmenat vara rådande i fråga om grundskatterna och hvilket skulle vara en tvingande anledning till denna beskattnings snara afskaffande. Detta missnöje grundar sig på historiska förhållanden, som alltid efterlemna spår äfven långt efter det anledningen till missnöjet försvunnit. Det grundar sig kanske äfven på minnet af tiden före 1855 års förordning, då åtskilligt i afseende på skattens upptagande gaf anledning till billiga anmärkningar. Om således något missnöje finnes, så kommer det dock att allt mer och mer minskas, i den mån 1869 års förordning blir mera känd och får visa sina verkningar, ty det kommer att blifva allt mer och mer klart, att grundskatten icke är någon skatt utan en ränta, och detta skall blifva så mycket klarare, som insigten härom redan nu är långt ifrån främmande för skattejordens nuvarande innehafvare. I många byar finnas nemligen bredvid hvarandra frälse- och skattehemman, som i öfrigt äro lika i egendomsvärde, och man kan vara fullt förvissad om, att vid köp eller arfskifte frälseegendomen betingar ett så mycket högre pris än skattehemmanet, som motsvaras af grundskattens värde. Man kan likaledes vid taxeringsförrättningar göra sig öfvertygad om, att hvarje gång ett sådant förhållande förekommer, så erinras om de större fördelar, som frälseegendomen åtnjuter framför skattejorden. Saken är således icke främmande för den jordbrukande allmogen, och den kommer att blifva ännu klarare i samma stund, som verkningarne af den sista åtgärden blifva mera tydliga.

För min del har jag ingen anledning att yrka något annat än afslag å Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Då man yttrar sig om denna fråga, torde det anses lämpligt att först uttala sin åsigt om *grundskatternas* natur. För min del anser jag dem såsom *ordinarie statsinkomster*, hvilka icke kunna rubbas annorledes än genom båda statsmakternas samfälda beslut. De äro icke af bevillnings natur och kunna följaktligen icke ändras genom någon Kamrarnas gemensamma votering. För beslutsfattande i denna fråga erfordras, att hvarje Kammare för sig gillar det framställda förslaget och att ett sålunda tillkommet riksdagsbeslut vinner Konungens stadfästelse. Det är ej utan sina betänkligheter att afhända kronan så beskaffade inkomster, fast heldre som vanskligheterna, att genom nya skattetitlar fylla statskassans behof, äro i ögonen fallande. Det låter sig ej heller beräkna, huru de gemensamma voteringarne, angående bevillningsfrågor, komma att ut

falla. Af dessa anledningar torde skäligen varsamhet böra iakttagas.

Frågan om grundskatternas afskaffande eller nedsättande är icke någon gammal fråga i annan mening, än att en del af de mest intresserade så mycket talat om grundskatternas afskaffande, att de nu verkligen kommit derhän att de sjelfva tro på frågans stora vikt för det allmänna. Det är ganska naturligt att de flesta skattdragande känna sig livvade för att bli qvitt sina skattebördor och, när uti vårt skatteväsende saknas all planmässighet, så tvekar man ej att lösrycka en skatttitel, hvars afskaffande man vet gerna ses af ganska många inflytelserika samhällsmedlemmar. Jag tror att både rättvisa och klokhet bjuda att hela vårt beskattningssystem bör i ett sammanhang pröfvas och, för såvidt man icke kan visa att statsutgifterna kunna väsentligen minskas, så bör man icke borttaga en statsinkomst, utan att samtidigt framlägga förslag huru statens behof på annat sätt må kunna fyllas. Det vore mycket behändigt att *först* taga bort grundskatterna och *sedan*, när det visar sig att stadsbudgetens inkomster och utgifter ej gå ihop, helt enkelt uttaxera det felande beloppet på den *allmänna bevillningen*. Det säges att, få vi bort grundskatterna, så stiger bevillningen af sig sjelf, men jag dristar påstå att först måste ojemmheterna i sjelfva bevillningsstadgan utjemnas, innan man på allvar kan sätta i fråga att flerdubbla allmänna bevillningen.

Man försäkrar, att grundskatterna äro tryckande för en mängd mindre bemedlade jordegare. Men en sådan utredning, som upplyser om alla de jordegares förmögenhetsvilkor, hvilka genom grundskatternas afskaffande blefvo mera förmögna, saknas helt och hållet. Grundskatterna äro en årlig statsinkomst af *sex millioner* riksdaler. Det är således en årlig utgift för dem, som ega den sålunda beskattade jorden. Men om den sålunda beskattade jorden eges till mer än hälften af välburna och rika egendomsherrar, så erhålla dessa af staten en gifva motsvarande *tre millioner riksdaler årligen!* Detta låter icke kunna bestridas och det går icke an att så ledigt behandla kronans tillgångar. Vål är det sannt, att grundskatterna för en del hemman uppgå till ända till 60 procent af afkomsten, men huru denna *afkomst* blifvit beräknad, upplyses icke, och sannolikt är att, då man velat framställa grundskatterna såsom betungande, har man beräknat *afkomsten* till det minsta möjliga. Här kunde nog en god affär göras för det allmänna, om dylika hemman finge inköpas för ett pris, som stod i skäligen förhållande till den beräknade afkomsten. Kronan kunde sedan sätta ned grundskatterna och försälja hemmanen till väsentligen högre priser. På det sättet kunde grundskatterna successive regleras, såvida man ej vill på allvar gripa sig an med alljords lika beskattning efter värdet.

Man har i är talat om det stora inflytande, som grundskatternas afskaffande skulle utöfva på jordbrukets utveckling och förkofran. Framställningarne äro gjorda i så ömmande ordalag, att man skulle kunna tro det jordbruksnärigen gått utföre i Sverige till följe af de oerhörda skatter hvarmed jorden är betungad. Det är deremot påtagligt, att ingen inhemsk näringsgren nått en så hastig och för alla fosterlandsvänner glädjande utveckling som just jordbruket.

En talare har yttrat "att jorden skulle blifva lättare att åtkomma

för dem som eftersträfvat att blifva jordegare i fall man borttoge grundskatterna“. Dermed förhåller sig sålunda, att, om man från en mängd egendomar borttager hypotheckslån till ett belopp af Ett-hundra millioner riksdaler, så skulle det vara lättare att åtkomma dessa gravationsfria egendomar, till följe af det *högre* pris, som de skulle betinga! Så resonerar man, när man saknar andra skäl och finner sig begränsad till nödvändigheten att idkeligen upprepa sina egna önsknings. Må ingen tro, att jag ett enda ögonblick kan hysa den förmodan att alla, som erlægga grundskatter, blott tänka på att afskudda sig denna börda. Såsom bevis på motsatsen må det till-låtas mig erinra om hvad som tilldrog sig i denna kammare vid nästlidet års urtima riksdag, då nemligen flere ledamöter stego upp och högtidligen förklarade, att de icke kunde emottaga någon så betydande skänk af staten som då erbjöds, eller på det allmännas be-kostnad ville tillskansa sig några fördelar. Då så skedde i fråga om roteringsbesvärets aflyftande, så är det väl att hoppas att sjelfständiga jordegare icke skola bereda sig några ökade fördelar genom att nu skylla på “det fattiga svenska folket“. Jag tror billigheten för-drar att, om *mycket* skall gifvas, man får veta af *hvilka* gåfvorna skola emottagas. Den siste talaren har yttrat, att de eftergifter, som jord-egarna fordra, *icke* inskränka sig blott till grundskatternes afskaffande, hvarom nu hufvudsakligen talas, utan man tager äfven för gifvet, att *roteringsbördan* skall *aflyftas*. Det är nog allmänt bekant och det ut-talades nyss med en öppenhet som är prisvärd; att man *först* vill blifva qvitt dessa skattetitlar på jordegendomar och *sedan* kunna jord-egare möjligen ingå på afskaffandet af *löstetalsafgiften*, som är en skatt på redskap, och *bergverkstionden*, som är en skatt på produktio-nen. Förr än grundskatterna äro undanröjda, vill man icke skänka någon uppmärksamhet till andra viktiga reformer, utan säger: *vi äro de mäktige, tillfredsställ oss, det är dagens fråga*.

Det är ganska möjligt att det kan gå derhän, att *alla* dessa for-dringar blifva uppfyllda, men *om* så sker, är det endast till följe deraf att *de*, hvilka borde bevaka sina komitenters intressen, icke iakttaga detta. Jag menar härmed och uttalar det öppet, att, *om* städernas representanter icke vilja representera städernas intressen och icke inse, att en representant mycket väl kan både försvara stadsmanna-näringsarne och iakttaga hela rikets gagn och bästa, utan dessa re-presentanter lemna sina komitenters intressen å sido, för att sjelfve vinna popularitet för dagen, så är det möjligt att det går derhän, att både grundskatterna och indelningsverket få stryka och att i stället hela tungan lägges på den *allmänna beivllningen*. Ännu finnes det en möjlighet att hejda denna ström och den beror, *dels* på en snar om-arbetning af grunderna för vårt beskattningssystem, *dels* på hoppet att, intill dess en skattereglering blifvit genomförd, de generösa ibland jordegarna, som heldre se till råtttrådigheten än till sin egen fördel, skola sätta en dam emot de stigande anspråken på skattelindringar, som icke äro befogade. Såsom ett exempel på huru kraftfull denna makt är eller anser sig vara, må man erinra sig Grefve *Posses* yt-trande, då han sade, att han icke ville höra talas om någon *aflösning*, utan endast äskade grundskatternas *afskrifning*. Man vill således icke

ens en sådan affösning, som i sjelfva verket icke är annat än en afskrifning; och man tillåter icke en gång att den mildare formen får begagnas.

Om man tänker sig en skattereglering i allmänhet, då kunde man ock se till huru all svensk jord må kunna, efter värde, lika beskattas, ty det är icke sannolikt att i ett land, der resultatet af den industriela företagsamheten och stadsfastigheternas värde äro jemförelsevis med jordegendomen en sådan obetydlighet, man torde kunna tänka sig något beskattningssystem, deruti *all* svensk jord vore nära nog skattefri. Jag tillhör icke dem, som vill undandraga mig skattebördor, och jag anser det vara alla samhällsmedlemmars både rätt och pligt att bidra till statens allmänna behof, men det är *ojemheterna* i skattebördorna, som böra utjemnas och ingens rätt trädas för nära.

Den förste ärade talaren fällde några märkliga ord: då han sade, "kan det för vårt lands framtid vara nyttigt, att skiljda samhällsklasser stå emot hvarandra"? Jag ber att få bemöta denna fråga med en annan: Kan det för vårt lands framtid vara nyttigt, att *en* förherrskande samhällsklass missbrukar eller försöker missbruka sin makt? Kan sådant främja den fredliga utvecklingen hos alla samhällsklasser och leda till ett önskvärdt välstånd, som utgör den säkraste grunden för en nations sjelfständighet?

Man talar här med en viss hänförelse om "den svenska jorden!" och "den svenska jorden!!" — och hvem delar icke denna hänförelse? Men man begagnar sig af *detta* uttryck på ett sätt som om det icke finnes något annat som vore *svenskt* än jorden. Det klingar visserligen icke så herrligt, då man talar om: de svenska städerna, svensk industri, svensk handel och sjöfart, svenska embetsmän och svenska enkor! Men det är dock på alla dem, som man vill vältra den bördan vissa jordegare äro sinnade afskudda sig, änskönt många af dessa hafva tillhandlat sig jordegendom *med* den gravation som benämnas grundskatter.

Under frågans nuvarande skick synes mig, att Kammaren ej kan annat än förena sig med hr *Odelberg* i hans yrkande om afslag; men då flera af regeringens ledamöter finnas tillstädes, begagnar jag tillfället att uttala den förhoppning, att något förslag till skattejemkning må framläggas, så att man ej må löpa faran att kronan må beröfvas inkomster, utan att man tänkt sig något lämpligt sätt, att fylla de uppkomna bristerna.

Friherre Stjernblad: Af en vid det föredragna betänkandet fogad reservation framgår, att åtta af denna Kammares ledamöter inom Stats-Utskottet och deribland jag, icke kunnat bidra till det af Utskottets majoritet i frågan framställda förslag. Jag ber er dock, mina Herrar, vara öfvertygade om, att detta icke skett derföre, att vi ej tillfullo insett den stora betydelsen och önskvärheten af att vinna en snar lösning af grundskattefrågan; jag tror tvärtom, att få om ens någon varit mera än vi ense om vigten härutaf, och just derföre har ock denna reservation framkommit såsom en fingervisning om den riktning, uti hvilken vi önskat, att denna lösning skulle ske.

Att åter kasta ett bleklagdt nej i voteringsurnan, dertill hafva vi icke ansett oss berättigade, ty det ständigt återkommande förslaget om grundskatternas afskaffande är en bestämd antydning om, att en missbelåtenhet finnes. Om ock detta missnöje i många fall måste lemnas utan afseende, så kan det deremot icke ske i en del andra fall, och då det således är gifvet, att en sådan giftdroppe finnes, som icke verkar nyttigt för samhällskroppens normala utveckling, så anser jag, missnöjet må vara berättigadt eller icke, att det är politiskt klokt att söka undanröjda detsamma. Vi hafva sett, huru man i andra länder vidtagit åtgärder i samma syfte, och om vi således erkänna förändringens behöflighet, så återstår att tillse, om den bör ske snart, eller om man dermed bör dröja. Min tanke med afseende härpå är, att, ju förr man besluter sig för att allvarligt gripa saken an, desto lättare och bättre blir lösningen.

Man har här förut åberopat andra länders exempel, och jag hörde en talare i det afseendet särskildt nämna Danmark. Jag ber dock att få fästa den värde talarens uppmärksamhet på, att just i detta land fannas ett sådant missnöje öfver den privilegierade jordens skattefrihet, och att detta var anledningen till, att man inköpte denna jord under grundskatten, hvilket deremot alldeles icke, såsom den värde talaren förmenade, förorsakades deraf, att man ville öka grundskatten för att derigenom bereda en säker inkomst åt staten. Missnöjet i Danmark var till och med så starkt, att innehafvarne af den privilegierade jorden måste åtaga sig 20 procent mera skatt.

Lägger man nu till allt annat, att vi på andra håll äro med om att afskaffa än den ena, än den andra skatten, och då dessutom den oprivilegierade och hos oss skattlagda jorden i allmänhet innehafves af personer, som icke alltid äro så starka i nationalekonomien, så är det klart, att allt detta måste verka ett missnöje, som icke är lyckligt.

Dessa äro de skäl, som egentligen ledt de åtta reservanterne, och vi befinna oss således i det afseendet på samma ståndpunkt, som Stats-Utskottets majoritet, men våra motiver äro helt olika. Jag kan omöjligen gilla Utskottets motiver, ty det säger, att det är obilligt, att innehafvarne af den med grundskatt belastade jorden skola draga tunga framför landets öfriga innevänare. Detta vore fullkomligt riktigt, så vida dessa skatter utginge ur personernas förmögenhet, men det måste vi alla vara ense om, att förmögenhetsvilkoren hos skattejordens innehafvare alldeles icke beröras af dessa afgifter, ty det kapital, den del af fastighetens värde, hvarpå denna grundskatt utgör ränta, var icke taget med i beräkningen vid köpet af fastigheten.

Vidare säger Utskottet, att dessa skatter verka skadligt på jordbrukets utveckling. Deremot ber jag äfven att få protestera, ty icke kan en lindrig afgift på jorden hindra dess vidare uppodling eller förbättring; af samma orsak skulle ju då också hvarje arrende vara skadligt. Jag nämner detta för att göra en stark skilnad mellan motiven till Utskottets förslag och reservanternes, hvilka dock båda sträfvat till ett och samma mål.

Ett ytterligare skäl, hvarföre jag ej kunnat biträda Utskottets förslag att afhjelpa det onda, är sättet, hvarpå man vill vinna detta mål. Reservanterne hafva hemställt om aflåtande af en skrifvelse, som är fullt upplysande om det belopp, som Riksdagen skulle vara villig att afstå för detta ändamål, då Utskottet deremot i allmänna ordalag föreslagit, att regeringen skulle framlägga ett förslag i ämnet. Reservanterne hafva således uppställt en grund för regeringens åtgörande i frågan och dragit upp den omkrets, inom hvilken man önskade, att detta skulle sträcka sig, då Utskottet ställt hela saken i luften och genom sina obestämda ordalag liksom velat förleda regeringen att, framlägga ett förslag, till hvilket man sedermera må kunna säga nej. Detta är så mycket mer förundransvärdt, som förslaget kommit från ett håll, der svenska folkets rätt att ensamt sig beskatta med så mycken styrka framhålles, hvarigenom man således visat, att, då fråga är om att sjelf göra förslag i en beskattningsfråga, så står man handfallen och går till regeringen med begäran om hjälp. Sådant vill jag dock icke vara med om, då jag icke vill att Riksdagen skrifver till Kongl. Maj:t utan att tydligt uttrycka sina önskningsar.

Af dessa skäl kan jag icke biträda Utskottets förslag, utan yrkar afslag derå. Jag skulle emellertid gått en helt annan väg, i fall reservanternes förslag först inom Utskottet och sedermera uti Kamrarnes vunnit understöd, men då vi nu veta, att Andra Kammaren redan antagit Utskottets förslag, utan att i någon mån gå reservanternas önskningsar till mötes, så anser jag intet annat för oss återstå än ett rent afslag. Man kan gifva detta i en mildare form genom att bifalla reservanternes hemställan, och skulle denna blifva Kamrarnes beslut, skall jag med nöje instämma uti detsamma, men, såsom frågan nu står, har jag intet annat yrkande att afgifva än afslag.

Friherre af Ugglas: Den föreliggande frågan har redan fått en temligen uttömmande behandling. En ledamot af Stats-Utskottet har varit i tillfälle att framhålla de åsikter, som ledt honom och de med honom liktänkande vid framställandet af det förslag, som innehålles i Utskottets betänkande, och å andra sidan har synnerligen en talare, Herr von Ehrenheim, betraktat frågan så väl ur rättvisans som det finansiellas synpunkt. Med honom ber jag att få till alla delar instämma och vill derföre icke trötta Kamraren med ett uppreparande af de skäl han anført, utan anhåller endast att få skärskåda frågan från en något olika synpunkt och visa det olämpliga uti att i närvarande ögonblick ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i detta ämne.

Om vi se till hvad i detta ärende tillförene blifvit åtgjort, så finna vi, såsom äfven framhålles i Utskottets betänkande, att 1856—1858 årens riksdag begärde en utredning af frågan, i ändamål att sedermera få grundskatterna afskrifna. Efter en fullständig utredning af Kammar-kollegium i detta afseende yttrade Kongl. Maj:t, att han ansåg denna utredning utvisa, att en aflösning icke kunde verkställas. Samma begäran förnyades vid 1862—63 årens riksdag, hvar-

efter en komité tillsattes, som, efter den mest fullständiga utredning af frågan i alla dess delar, inkom till Kongl. Maj:t med förslag i ämnet. Efter pröfning af detta förslag, ansåg Kongl. Maj:t, att frågan om afskrifning eller aflösning af grundskatterna icke kunde göras till föremål för proposition till Riksdagen. Sålunda så nyligen som år 1869, då denna fråga slutligen pröfvades, har Kongl. Maj:t ansett de då verkställda utredningarne icke kunna leda till det resultat, som var afsedt, eller proposition om grundskatternas afskrifning eller aflösning. Jag frågar nu, hvad som sedan dess inträffat, för att Riksdagen nu ånyo skall anse sig böra begära en sådan afskrifning. Efter denna tid har, såsom redan blifvit antydt, utkommit Kongl. förordningen af den 23 Juli 1869, hvarigenom grundskatterna blifvit till ett bestämdt belopp fixerade, en åtgärd hvars tillämpning först med innevarande år tagit sin början, så till vida som grundskatterna först i år utgått efter det sålunda bestämda beloppet. Denna författning har enligt min tanke i väsentlig mån afhjelpat den orättvisa, som förut kunde sägas vidlåda dessa skatter, ity att de då utgingo i omvänt förhållande till jordägarens förmåga att utgöra dem, då han nemligen under dåliga år, när priserna voro höga och hans tillgångar mindre, fick betala skatten med högre belopp än under de goda åren. Detta har emellertid blifvit afhjelpat genom 1869 års författning, hvarigenom grundskatterna blifvit fixerade, och huru hafva de blifvit fixerade? Jo, detta har skett efter ett omsättningspris, som i sig innefattar dels en direkt lindring, som man för hela landet kan uppskatta till icke mindre än 500,000 R:dr om året, och dels en alltjemt fortgående lindring, enär i följd af vanliga ekonomiska lagar, hvarje ränta värderad i penningar kommer under tidernas lopp att blifva allt lägre och lägre. Tillämpningen af 1869 års författning, som först i år tagit sin början, innefattar således i sig redan en direkt lindring och en alltjemt fortgående lindring, och jag vill då fråga, huruvida det kan vara skäl att ej afvakta ett enda år af författningens tillämpning, innan man tager ett nytt steg på den beträdda banan. Jag för min del kan ej inse det riktiga uti ett dylikt förfaringsätt.

Här har blifvit yttradt af den siste värde talaren, att, då man ingår till Kongl. Maj:t med en framställning sådan som denna, så bör man och framlägga de grunder, efter hvilka man anser att frågan bör lösas. Han sade ätven, att öfvertygelsen om det riktiga härutinnan gifvit anledning till de åtta reservanternas förslag. För min del beklagar jag detta förslag. Det innehåller, att grundräntorna skulle utgöras under en tidrymd af 40 år och sedan upphöra, men hvad är detta annat än ett efterskänkande af kapitalet, sedan skyldigheten blifvit fullgjord i 40 år. Det är alldeles samma förslag, som förut varit å bane i fråga om indelningsverkets aflösning, ty för de skattdragande skulle det medföra alldeles samma verkan, ehuru jag villigt medgifver, att reservanterne, genom att afsätta en del af skatten, velat framdeles bilda ett kapital; detta är dock något som uteslutande rör staten och icke de skattdragande. Jag kan således icke finna, att reservanternes förslag innehåller något, som denna Kammar bör gilla.

Man har vidare yttrat, att det vore alldeles nödvändigt att i denna fråga vidtaga någon åtgärd till följd deraf, att densamma ständigt återkomme, samt derföre att önskingarne, att den måtte få sin lösning, syntes göra sig allt mer och mer gällande. I detta afseende ber jag först att få hemställa, om det icke vore skäl att innan man vidtager någon ny åtgärd, afvakta ett eller annat år af de nya förhållandenas tillämpning, för att se till, huruvida icke det missnöje, som nu torde finnas, så småningom kommer att förminska. Dessutom får jag säga, att jag anser denna fråga vara af den allvarliga art, att man icke bör ingå till Kongl. Maj:t med begäran om proposition i detta ämne, innan tankarne åtminstone inom representationen äro något så när eniga om sättet för frågans lösning. Vi hafva emellertid nu hört en ledamot beskrifva, huru det tillgick vid frågans behandling inom Stats-Utskottet, och att det var omöjligt att ens finna två personer, som voro eniga om det förslag, som borde framställas. Jag frågar då, om det kan vara skäl, att Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med en dylik begäran, då man ännu mindre kan tänka sig att enighet skall kunna ernås mellan de båda statsmakterna eller representationens båda Kamrar. Jag tror derföre, att det vore i hög grad olämpligt att endast för att förebygga ett missnöje, som man tror förefinnas, hos Kongl. Maj:t begära en utredning, som i detta ögonblick icke kan leda till något resultat. Dessutom må jag helt öppet erkänna, att jag icke vill deltaga uti aflåtandet af en skrifvelse, sådan som Utskottet föreslagit, emedan jag anser den innefatta en begäran om en orättvisa emot alla öfriga skattdragande. Jag kan ej heller finna annat än att den gifva, som man vill gifva jordegarna, är mindre en gifva till den svenska jorden än till de nuvarande egarne, och såsom svensk jordegare må jag öppet tillstå, att jag icke vill emottaga en sådan gifva. Jag tror derföre att, om man betraktar denna fråga från hvad som kan vara rätt och finansielt klokt, det icke kan vara skäl att vidtaga den föreslagna åtgärden, och att, om man vidare betänker, att denna fråga i närvarande stund inträdt i ett alldeles nytt skede, ögonblicket är så olämpligt som möjligt att i ämnet fatta ytterligare beslut.

På dessa i korthet antydda skäl får jag vördsamt anhålla om afslag åt Utskottets förslag.

Friherre De Geer: Då jag icke befinner mig på alldeles samma ståndpunkt med någon af de talare, som hittills yttrat sig i ämnet, har jag ansett mig böra yttra några ord i denna viktiga fråga.

Om man af statsekonomiska eller politiska skäl anser önskvärdt att upphäfva eller nedsätta de statsinkomster, som under namn af grundräntor och kronotonde uppbäras, så är, efter min tanke och såsom här jemväl af andra blifvit anmärkt, frågan om sättet för ett dylikt syftemåls vinnande väsentligen beroende deraf, huruvida dessa afgifter äro att betrakta såsom *ränta* på en statens intecknade fordran i den skattskyldiga jorden, eller såsom verkliga *skatter*. Utgöra de nemligen ränta på en statens fordran, så kan icke rimligen denna ränta komma att upphöra, med mindre än att det kapital, som sta-

ten har att fordra, inbetalas. Äro de åter skatter, så synes det deremot icke rimligt, att de skattdragande skulle derifrån friköpa sig genom några kapital-inbetalningar; ty staten bör höja eller sänka skatterna allt efter sina behof, men bör icke fordra att de aflösas genom förhöjda skatter.

Att ifrågavarande afgifter ursprungligen varit *skatter*, torde svårigen kunna med framgång bestridas, och frågan blir därför egentligen om och när de hafva öfvergått till egenskapen af *intecknade räntor*. Faktiskt synas de mig nu verka alldeles såsom *inteckningar*, emedan ingen egare af skattskyldig jord läser väl nu lefva, vid hvars åtkomst af jorden, vare sig genom köp eller arfskifte, icke denna gravation tagits i beräkning vid värdets bestämmande. Deremot tror jag det vara svårare att bevisa, det de *juridiskt* upphört att vara skatter. Åtminstone har allmogen, den skattskyldiga jordens målsmän, sökt hålla frågan öppen genom oupphörliga protester emot att dessa skatter skulle vara orubbligen vid hemmanen fästade.

För att icke gå längre tillbaka än början af vårt nuvarande statskick, ber jag att få erinra om hvad som tilldrog sig vid antagandet af 1809 års Regeringsform. Bondeståndet beslöt nemligen då: att Ståndet antagit och godkänt Konstitutions-Utskottets projekt med några få anmärkningar; "men att Bondeståndet, som, tryckt af svåra bördor och utblottadt af kriget, behöfde hjälp och lindring, likväl ansett sista eller 114 § af projektet rörande privilegiers fastställande böra helt och hållet från Regeringsformen undantagas, under förbehåll att dessa, till lindring i Bondeståndets svåra belägenhet, skola under *nu påstående* riksdag komma under granskning, och slutligen efter omständigheterna lämpas, såvida konstitutionen skall anses vara af Bondeståndet antagen". Då härvid icke fästes något afseende, förbjöd Bondeståndet sin talman att underskrifva Regeringsformen förr än Ståndets fordran i afseende å 114 § blifvit uppfyllt, samt de öfriga Stånden hunnit meddela sitt utlåtande angående ett memorial om *all jords lika beskattning*, och jemkningar blifvit meddelade i deras fri- och rättigheter. Bondeståndet uppkallades då till konungen, som lät genom hofkanslern till detsamma framställa följande proposition: "Är Bondeståndet beredvilligt att underteckna konstitutionen, om Kongl. Maj:t försäkrar Bondeståndet att vid de uppkomna frågor om jemkning af privilegier och skyldigheter, i hvilka de öfriga stånden förklarar sig vilja gå Bondeståndet till mötes, använda dess höga bemedling, med all den åtgärd och kraft, som lagar och ömsesidig billighet medgifva, samt derjemte förvissar Bondeståndet om full och öppen rättighet att vid *nästa* riksdag ånyo väcka samt få afgjorda alla frågor rörande samma ämne, som under innevarande riksmöte man icke skulle medhinna att slutligen och fullkomligen afgöra." Sedan Bondeståndet härtill svarat ja, undertecknade dess talman Regeringsformen.

De sålunda väckta förhoppningarne blefvo visserligen icke fullt tillfredsställda genom den jemkning af ståndsprivilegierna som skedde år 1810, och som förnämligast bestod uti att Ridderskapet och Adeln afsade sig uteslutande rättighet att besitta säterier; utan motioner om lindring af den skattskyldiga jordens bördor hafva sedermera

vid snart sagdt hvarje riksdag blifvit väckta och understödda. Icke heller kan jag dela den nyss uttalade uppfattningen, att en slutlig reglering af denna fråga måste anses viddagen genom den förvandling af grundskatterna i fixerade penningebelopp, som skedde år 1869. Såväl 1855 års skatteförenkling som 1869 års förvandling betraktades väl tvärtom af flertalet endast såsom steg mot det mål, som föresväfvade dem.

Under sådana förhållanden må man ej undra öfver, att de, som deraf äro intresserade, anse sig åtminstone icke hafva försutit all rätt till talan i detta ämne, och att de vidhålla skattebegreppet.

Antager man åter, att grundräntorna och kronotionden äro skatter, så måste man väl ock medgifva, att de såsom sådana icke äro hvarken fullt rationela eller billiga; dels derföre att de icke utgå af all jord, ehuru den privilegierade jorden är ett lika godt beskattningsföremål, som den skattlagda, och dels derföre att äfven inom den skattlagda jorden skatterna icke stå i något afpassadt förhållande till dess värde, utan att det händer, det ett hälften så godt hemman skattar dubbelt mot det som är dubbelt bättre.

Att häruti åstadkomma jemkningar, kan icke vara en i och för sig oriktig önskan; och i de flesta andra Europeiska länder, hvilka alla haft lika ojemnt fördelade grundskatter som vi, har man vidtagit åtgärder i syfte att antingen utjemna dem eller förminska dem, så att deras orättvisa skulle blifva mindre kännbar.

Man säger, att hvarje afskrifning å grundskatterna vore endast en skänk åt de nuvarande egarne, som icke skulle komma hvarken jorden eller nya egare till godo, emedan dessa fingo köpa jorden så mycket dyrare, som skatterna blifvit förminskade; men man förbiser härvid, att, då jorden är lågt beskattad, så blir en mindre jordlott tillräcklig för en jordbrukares bergning, än den som dertill erfordras, om jorden är högt beskattad, och det är väl alltid en statsekonomisk fördel att jorden föder flera. Dertill kommer, att skötselns af en mindre jordlott kräfver mindre rörelsekapital än en större, och för den föga bemedlade är det derföre en vinst, om en mindre jordlott lemna lika stor nettobehållning, som en större. Det torde dessutom få antagas såsom ett axiom, att all beskattning trycker hvilken näring som helst, och att derföre nedsättning af hvarje beskattning är önskvärd.

Men om det å den ena sidan medgifves, att grundräntorna äro skatter, så bör det också å andra sidan medgifvas, att i fråga om deras borttagande eller nedsättande böra samma grunder följas som vid förändringar af andra skatter. Och dervid gäller det såsom en vigtig regel, att nedsättning eller upphäfvande af någon skatt i allmänhet icke bör ifrågakomma i annat fall, än då de öfriga skatterna lemna så mycket öfverskott, att eftergiften kan ske, utan att man lyfter bördan från den ene blott för att lägga den på en annan. En gammal skatt, vid hvilken man hunnit vänja sig, trycker nemligen, äfven om den i grunden är obillig, mindre hårdt än en ny skatt, den må vara huru rättvis som helst. Och i detta afseende kunna icke grundskatterna ega anspråk på att göras till undantag från den allmänna regeln, ty de äro de äldsta af våra skatter, till och med så

gamla, att de, såsom jag nyss sade, numera iklädt sig egenskaperna af en intecknad skuld. Såsom sammanväxta med jordvärdet, skulle de, om de icke olyckligtvis också vore sammanväxta med det, efter hvad det vill synas, outplånliga minnet af begångna orättvisor, säkerligen vara de minst tryckande af alla våra skatter. En afskrifning af dem bör således icke ske annat än i den mån statsverket utan skatteförhöjningar eger säkra och ständiga tillgångar för sina behof. Ty det är icke med grundskatterna som med en tullsats, hvilken man utan synnerlig olägenhet kan nedsätta, äfven då endast ett tillfälligt öfverskott uppstått och sedan vid behof återtaga. Hvad man efterskänker af grundskatterna, kan sedermera svårigen återtagas. För min del skulle jag icke haft något emot att, i stället för den nedsättning som vid denna riksdag skett af den personliga skyddsafgiften, hafva afskrifvit ett motsvarande belopp af grundskatterna, ty den personliga skyddsafgiften är lika svårt att åter höja. Det synes mig också kunna låta sig göra att afskrifva så mycket af grundskatten, som kunde ersättas derigenom att bevillningen af jordbruksfastigheten höjdes till samma procent af kapitalvärdet, som nu utgår af aila andra beskattningsföremål.

Deremot tror jag, att man bör vara synnerligen varsam att utlofva en regelmässig successiv afskrifning inom en viss tid af grundskatten i sin helhet. Och någonting annat än successiv afskrifning är det ju icke man i sjelfva verket afser med hvad man kallar aflösning. Ty knappast är väl någons mening, att skatterna skulle för ändamålet under en lång följd af år utgå med ett högre belopp än det nuvarande; utan aflösningen består deruti att en viss procent af det nuvarande beloppet afsättes till amortering, eller rättare sagdt att skapa ett kapital, hvars ränta skulle komma att motsvara grundräntorna. En sådan åtgärd vore visserligen ur den synpunkten gagnelig, att derigenom borde beredas trygghet emot alla större rubbningar och brådstörtade förändringar i denna del af beskattningsväsendet, men för att den skall kunna tillräddas fordras, att *anspråken äro måttliga*; ty allt kommer här an på siffrorna. Att, innan Riksdagen kommit på det klara inom sig, huru långt den vill gå, aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som endast i de allmännaste ordalag innehåller, att man vill saken, finner jag för min del icke lämpligt. I allmänhet anser jag det icke tjena till någonting att säga, såsom här är i dag sagdt, att något måste göras, förr än man vet hvad som bör göras. Om regeringen finner ställningen sådan, att den kan framlägga en finansplan, som medgifver grundskatternas successiva afskrifning utan de skattdragandes oskäligen betungande på annat håll, så gör jag mig förvissad, att regeringen i alla fall icke lärer underlåta att taga sig an en sak, som vore förenad med så stora politiska fördelar. Riksdagen kan ock begagna sitt initiativ i denna fråga. Men förr än jag sett ett närmare bestämdt förslag, som jag finner tillfredsställande, vill jag för min del icke gifva något på hand, hvarigenom jag kunde känna mig i ringaste mån förpligtad att godkänna ett framtida förslag, som jag icke finner antagligt. Och ehuru jag skulle kunna instämma i den allmänna tanke, som Stats-Utskottet uttalat i sitt förslag till un-

derdånig skrifvelse, måste jag derföre yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen: Jag börjar med den förklaring, att jag icke kan lägga någon vikt vid den omständighet, att frågan om grundskatterna så ofta varit å bane. Att den, som har en skatt att utgöra, rätt gerna ser, att han vore af med den, är hvarken oförklarligt eller ovanligt. Jag kan således icke på den grund fästa något afseende vid Stats-Utskottets förslag; icke heller kan jag lägga vikt vid de historiska förhållanden, som dels af Utskottet och dels af föregående talare blifvit åberopade till stöd för deras åsikter. Jag anser nemligen, att denna fråga icke kan eller bör bedömas efter andra, än de nu bestående faktiska förhållandena. Jag måste från hvarje synpunkt anse det vara obefogadt, att nuvarande egare af jordbruksfastigheter göra anspråk på förmåner i följd af förhållanden, som egt rum för 100 å 200 år tillbaka vid skatternas ursprungliga tillkomst, äfven om, hvad icke lärer kunna bevisas, dessa skulle hafva varit dåvarande egare orättmätigt pålagda. Äro de ifrågasvarande skatterna så betungande för jorden, att jordbruket icke kan hafva tillfälle att uppblomstra, eller, med andra ord, äro de så tryckande, att de äro hinderliga för jordbrukets och det industriella arbetets utveckling? Det är väl derom man i denna fråga i första rummet bör anställa undersökning och vidare derom, huruvida afskaffande af dessa skatter kan försiggå utan orättvisa för öfriga medborgareklasser. Hvad sednare delen af frågan angår, hafva andra talare redan på fullgoda skäl besvarat densamma negativt. Hvad den förra delen beträffar, tror jag icke, att någon på allvar kan påstå, att dessa skatter äro så betungande, att jordbrukets förkofran derigenom skulle hindras; och om någon skulle våga ett sådant påstående, ligger svaret nära till hands i den officiella statistiken, som ådagalägger, att innehafvarne af skattejord under tjugu år kunnat öka dess värde med nära 30,000,000 R:dr. Men, säger man, det är icke i allmänhet, utan endast delvis, skatterna äro allt för tryckande. Utskottet yttrar härom, "att dessa skatter icke blott betunga endast en del af landets jordbrukare, medan andra äro derifrån befriade, utan dessutom äro bland de deraf tryckta ojemnt fördelade". Här äro vi således inne på det gamla kapitlet om skattejemkning. Redan Adam Smith på sin tid och flere andra statsrättslärdar efter honom hafva klarligen ådagalagt, att talet om orättvisan utaf ojemnt fördelade grundskatter är en chimère. Så har också skatteförenklingsskommittén betraktat frågan. Denna komité yttrar i sitt betänkande af år 1847 "Om en skattejemkning kunde med rättvisa utföras, synes dock någon, emot dermed förenade olägenheter svarande, vinst för de skattskyldige derigenom icke uppkomma. Följden deraf, för framtiden, blefve nemligen endast den, att egendomarnes värden i förhållande till ökade eller minskade skatter förändrades, hvadan förvärfvandet af de egendomar, hvilkas skatter blifvit lindrade, fordrade ett större kapital än förut och ökad behållning, i proportion till köpeskillingen, ändock icke uppstode, enär hvad som försvunne i egenkap af skatt, utginge såsom ränta å högre köpeskillning, samt såle-

des för den skuldsatte medförde icke blott ränte- utan äfven kapitalgravation. Äfven om det vore möjligt att åstadkomma den mest jemna och rättvisa fördelning af alla de skatter, som för närvarande åtfölja den svenska jorden, ligger det i sakens natur, att olika bördighet och odlingstillfällen, dessa sednares mer eller mindre kloka begagnande, nya eller lättare utvägar till afsättning med flera omständigheter, som verka på egendomars afkastning och värde, skulle inom en icke aflägsen tidrymd åter föranleda betydliga missförhållanden i skattebeloppen vid jämförelse emellan särskilda egendomar“.

Då man talar med utländska rättslärdé om grundskatter, får man vanligen det svar, att i de länder, der grundskatter icke finnas, är det ur principiell synpunkt icke tillrådligt att införa sådana; men i de länder, der de redan finnas, gör man oklokt, att afskaffa dem, icke blott med hänsyn till staten, som derigenom afhänder sig en säker och under alla tidsförhållanden bestämd inkomst, utan jemväl från den stora allmänhetens synpunkt, ty det inses lätteligen, att, då en jordlägenhet är behäftad med grundskatt, är köpeskillingen för lägenheten lägre, och den mindre bemedlade följaktligen lättare i tillfälle att till densamma blifva egare, och skulle han äfven hafva kredit, så att han kunde upplåna den summa, som motsvarade grundskatten, kommer han dock i en vida ofördelaktigare och osäkrare ställning genom den ständigt öfverhängande faran af lånets uppsägning. Detta öfverensstämmer visserligen icke med den siste talarens, än mindre med den förste talarens åsigt, att genom grundskatternas borttagande skulle beredas lättnad för den mindre bemedlade att förvärfva jord; men det förhållande jag nu antydt torde dock svårligen kunna vederläggas. Man får icke heller föreställa sig, att grundskatter äro egendomliga för Sverige. Tvärtom förekomma de i de flesta europeiska länder. Redan en föregående talare, Friherre Sprengtporten, har omnämnt förhållandet i England, men jag anhåller att ytterligare derpå få fästa uppmärksamheten. Exempelvis får jag anföra, att i Baden utgöra de direkta skatterna, inclusive grundskatt, 27 procent af hela statsinkomsten; i Belgien utgör grundskatten ensamt 11 procent, i Bayern uppgå de direkta skatterna, inclusive grundskatt, till 12 procent, i England grundskatten ensamt till 3 procent. Dessa tre procent utgöra emellertid i svenskt mynt icke mindre än 38 millioner. För icke längesedan har i England antagits en lag, enligt hvilken aflösning, (icke afskrifning) af denna skatt är medgifven, och det skall blifva af intresse att erfarå i hvad mån detta berättigande, som är fakultativt, kommer att begagnas. I Frankrike utgöra grundskatterna 15½ procent, i Grekland 28 procent, i Italien 14 procent, i Portugal 12 procent, i Ryssland jemte personalskatt 20 procent, i Finland 12½ procent, i Sachsen 13 procent, i Preussen 7½ procent, i Spanien 20 procent, i Würtemberg 13 procent och i Österrike 13 procent, allt af totala statsinkomsten.

Med afseende å flera andra synpunkter, hvarifrån denna fråga kan betraktas, är frågan redan af föregående talare så fullständigt utredd och i öfverensstämmelse med min åsigt bedömd, att jag icke anser mig böra vara vidlyftigare. Af hvad jag anfört kan någon annan slutföljd icke dragas, än tillstyrkande, att Utskottets förslag

mätte förkastas. Jag skulle visserligen icke hafva något emot att grundskatterna här, såsom i England, skulle kunna aflösas med deras rätta värde, synnerligast om de kunde konverteras i perpetuela räntor eller andra statspapper, motsvarande de engelska consols, så att man kunde vara förvissad, att fortfarande för statens behof hafva att påräkna en motsvarande säker och oförminskad inkomst, men då förslaget icke inskränker sig till aflösning, utan derjemte fordras afskrifning, kan jag icke dertill lemna mitt begifvande; och förenar jag mig derföre med dem, som yrka afslag.

Herr Casparsson: Såsom Kammaren behagade finna, har jag reserverat mig mot Utskottets motivering och till en del mot det slut, hvartill Utskottet kommit. Hvad sjelfva motiveringen beträffar, kunde derom vara ganska mycket att säga; men då Kammarens klocka snart är III och Riksdagens klocka pekar mot XII, är det icke skäl att vara vidlyftig. Känner jag motiverna rätt, komma de nog att spöka en gång till. Så mycket vill jag dock villigt erkänna, att åtskilligt af hvad Utskottet anfört är fullkomligt sannt. äfvensom jag icke vill bestrida, att den utredning, Utskottet åstadkommit, i vissa hänseenden är ny; men man kan derpå tillämpa, hvad Tegnér en gång yttrade om ett vetenskapligt arbete: "det sanna är icke nytt, och det nya är icke sannt"! Hvad sjelfva slutet angår, anser jag det alltför sväfvande. Skall Riksdagen i en vigtig beskattningsfråga aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t, bör väl Riksdagen i densamma bestämdt uttala, icke blott *hvad* den vill, utan äfven *huru* målet skall vinnas; men detta är här icke iakttaget, och med all vördnad för Kongl. Maj:ts förutseende, tror jag, att Riksdagen icke bör sätta det på allt för hårda prof. Ett bestämdt sätt för frågans lösning finnes deremot angifvet i den reservation, som afgifvits af åtta ledamöter från denna Kammare; men för min del får jag bekänna, att denna reservation, efter min uppfattning, har sitt förnämsta värde i de aktade namn, som stå bakom densamma. Hvad beträffar sjelfva sättet, så, om man afkläder den yttre orneringen, reducerar sig saken dertill, att grundskatterna skola upphöra efter 40 år, utan att de skattskyldige behöfva betala ett enda öre i amortering. Det är visserligen ett beqvämt sätt att blifva af med sina förbindelser; men icke kan jag tycka, att det, från statens synpunkt betraktadt, är öfverensstämmande med rättvisa och billighet. För att emellertid mildra den stöt, som i statsmaskineriet skulle uppstå, om de till omkring 6 millioner uppgående grundskatterna på en gång borttoges, hafva reservanterne föreslagit, att årligen 1/3 del skulle afsättas för att bilda ett kapital, hvars ränta skulle till någon del ersätta grundskatterna, när dessa efter de 40 åren upphöra att utgå. Jag känner en gammal stadsfullmäktig, som mycket sällan yttrar sig och *aldrig* utom i anslagsfrågor, men då *alltid* börjar sitt anförande med den frågan: "hvem skall betala det"? Ja! — Hvem skall betala? Jag tror icke, att statsverket kan undvara denna inkomst, ty jag är öfvertygad, att, när försvarsfrågan en gång, och som jag hoppas, inom en snar framtid skall lösas, behöfves icke blott denna million, utan äfven de två millioner, denna Riksdag efterskönt. Jag kan icke heller neka,

att det synes mig mindre lämpligt, att staten under en tidpunkt, då den årligen upplånar medel, samtidigt skulle samla fonder. Dessutom är det att bemärka, att fondens förvaltning icke torde aflöpa utan kostnader, ty icke lärer väl allmänna hypoteksbanken, eller någon annan inrättning, vilja åtaga sig detta bestyr för intet. Om, efter vanliga grunder, 1/3 del af amorteringsprocenten beräknades afgå för förvaltningskostnaden, så komme denna således i detta fall att uppgå till 250,000 R:dr årligen. Skulle något vederlag lemnas för de upphörda grundskatterna, synes mig sådant lämpligare kunna ske genom anvisning på någon annan statsinkomst, t. ex. trafikmedlen, hvilka efter 40 år, då anläggningskostnaden för stambanorna blifvit amorterad, sannolikt komma att lemna långt större nettotinkomst, än den summa, hvartill grundskatterna för närvarande uppgå. Icke heller kan jag biträda reservanternes åsigt, att någon lindring i grundskatterna icke skulle inträda förrän om 40 år. Det är ju en hel mansålder och om ett missnöje förefinnes och detta skulle vara berättigadt, hemställer jag, om det kan vara skäl, att så länge dröja innan någon effekt af beslutet inträffade. Hvad det missnöjet beträffar, hvarom reservanterne tala, tror jag visst icke, att det skulle undanrödjas genom grundskatternas borttagande, ty det har sin grund icke i grundskatterna, utan i den menliga naturen. Det skiftar i många former och när en anledning borttagits, uppstår det snart under en annan form. Ett missnöje åter, som synes mig bättre grundadt, emedan det har till föremål de kommnala beskattningsförhållandena, är det, som härrör af den vissa hemman tillkommande befrielse från deltagande i till exempel prestgårds- och tingshusbyggnad, kronobrefbäringsskyldighet, m. fl. för kommunen gemensamma angelägenheter; och detta missnöje torde vara både intensivare och mera berättigadt, likasom det är lättare att afhjelpa, än det, som härrör från skyldigheten att bidra till statens allmänna behof. När man vill bota en sjukdom, måste man först undersöka orsakerna, eller, såsom läkarne kalla det, göra diagnosen. För mig framställer sig då den frågan, äro grundskatterna ett ondt, hvarifrån sambällskroppen så fort ske kan bör befrias? Jag har icke en sådan uppfattning, och i min reservation har jag sökt motivera denna min åsigt. Deremot tror jag, att den ojemnhet i afseende å grundskatterna, som förefinnes, icke blott de särskilda hemmanen emellan, utan mellan hela stora landsdelar, är ganska beaktansvärd och gifver den egentliga näringen åt missnöjet. De, som äro tyngst och ojemnast beskattade, skrika på orättvisa och de andra skrika med, för sympatiens skull. Tag bort orsaken, och jag tror, att skriket skall upphöra, eller åtminstone förlora sin sympatiska makt.

I en beskattningsfråga kan man icke undvika att röra sig med siffror, och jag anhåller därför om ursäkt, om jag besvarar med några sådana. Enligt sista grundskattekomiténs betänkande, utgjorde taxeringsvärdet på den beskattade jorden 1,203,862,000 R:dr och den deraf utgående räntan 4,854,197 R:dr, eller 0,40 proc. af taxeringsvärdet. Detta är ingen i och för sig afskräckande siffra. Fördelningen deremot är så mycket mera betänkelig. Jag vill endast vidröra förhållandet mellan de fem län, der räntan ställer sig högst,

och de fem län, der den ställer sig lägst. Räntan i procent af den beskattade jordens taxeringsvärde år 1862 utgjorde nemligen i medeltal för:

Upsala län	1,38.	Göteborgs län	0,12.
Westerås "	1,09.	Jemtlands "	0,07.
Stockholms "	1,03.	Kristianstads "	0,07.
Nyköpings "	0,81.	Malmöhus "	0,05.
Linköpings "	0,68.	Blekinge "	0,04.

Då medeltalet ställer sig så olika för de högst och lägst beskattade länen, måste naturligtvis en jämförelse mellan olika hemman i de olika länen förete lika besynnerliga förhållanden. Om man i stället för Jemtlands län, för hvilket uppgift härutinnan saknas, i jämförelsen intager det dernäst lägst beskattade länet, Carlstads län, så visar det sig att det *högst* beskattade hemmanets ränta och kronotionage utgör i *procent* af taxeringsvärdet inom:

Upsala län	7,51.	Carlstads län	1,35.
Stockholms "	4,80.	Göteborgs "	1,28.
Nyköpings "	4,43.	Kristianstads "	0,57.
Westerås "	3,44.	Malmöhus "	0,30.
Linköpings "	2,96.	Blekinge "	0,17.

Vid jämförelse mellan det *högst* beskattade hemmanet i Upsala län och i Blekinge län, visar sig således, att det förra är beskattadt 44,5 gånger högre, än det senare; äfvensom att det förra länet i medeltal bär en 34,5 gånger högre grundränta, än det senare; och att detta är ett verkligt missförhållande, torde icke kunna bestridas.

Om nu, såsom två reservanter i grundskattekomitén föreslagit, den ränta, som öfverstege $\frac{1}{2}$ procent af taxeringsvärdet, finge afskrifvas, skulle staten årligen efterskänka 809,000 R:dr. Läger man härtill kronotionden, hvars belopp jag icke exakt kan uppgifva, men som torde utgöra omkring 200,000 R:dr, blefve statens årliga uppföring vid pass en million. Men då denna reglering icke skulle behöfva verkställas med ens, utan under en längre tidsföljd, t. ex. 20 år, och statens inkomst således endast successivt skulle minskas med 50,000 R:dr om året, till dess man komme till millionen, kan jag icke föreställa mig annat, än att denna afskrifning skulle kunna verkställas utan någon egentlig afsaknad för statsverket, hvars inkomster under tiden säkerligen komme att ökas med mer än motsvarande belopp. Man kan härvid göra det inkast, att inköpssumman tillräckligt utjemnar missförhållandena. Jag medger detta till en viss grad; men hvarje lag, som drifves till sin yttersta konsekvens, träffar ofta en annan lag, som upphäfver den förras verkningar, och för mig är tydligt, att, i den mån jordens värde nedsättes genom höga grundskatter, blifver konkurrensen större, och konkurrensens lag verkar i motsatt riktning till prisets höjande. Det inträffar också ganska ofta, att den högst beskattade jorden i sjelfva verket blir lika högt betald som den öfriga. Skälet härtill är ganska enkelt. Folk måste lefva, måste hafva tak öfver hufvudet, och då betalas hvad som helst för jorden; men sedan spörjas nog olägenheterna af skatten, och då uppkommer missnöjet.

Innan skatteförenklingen år 1855 genomfördes, var det dessutom

icke någon lätt sak att verkställa en beräkning öfver räntans verkliga belopp. Jag ber att i sådant afseende få meddela några uppgifter ur 1847 års skatteförenklingskomités betänkande. Man finner der: att persedlarne ofta förekomma i olika bråk och stycketal, så att summan af de i jordeboksräntorna upptagne oxar i Calmar län utgör det uti räkenskap orimliga talet af $10 \frac{65790911557}{100105109920}$ st.; att bland räntorna i Hallands län upptages tyskt öl och benämningen teija, som utgöres af ett får, en gås och ett höns; att ensamt räntetiteln årliga- och kongshästar beräknas på icke mindre än 65 särskilda sätt och dels liqvideras i kontant, med en mängd olika förhöjningar i beloppet af värdena, så att t. ex. 4 $\frac{3}{4}$ skilling liqvideras med 5 å 5 $\frac{1}{4}$ skilling, 3 skilling med 4 å 12 skilling o. s. v., dels ock utgöras i flerfaldiga persedlar, såsom ved, olika spanmålssorter och kol; samt att en åsatt räntepersedel utgöres med en annan, såsom ål med strömming m. m. Jag hemställer till Herrarne, om icke det, med sådana fakta för ögonen, i många fall var nästan en omöjlighet att före den skedda förenklingen beräkna räntans verkliga belopp.

Såsom, enligt min tanke, egande sammanhang med dessa beskattningsförhållanden, vill jag anföra allmogens jordbruk i Mälaredalen. Jag tror, att mau utan orättvisa kan påstå, att det står efter jordbruket i de aldra flesta delar af vårt land. Men om beskattningsförhållandena ingå såsom en viktig faktor i ett lands utveckling, kan jag icke anse annat, än att de abnorma och hårda beskattningsförhållanden, som äro rådande företrädesvis i Mälardalen i väsendtlig mån bidra att hålla denna landsdel, med af naturen bördig jord och rika odlingstillfällen, uti jembforelsevis låg kultur, samt att folkökningen der så långsamt fortskrider. Om den nya representationen skall vara ett uttryck af folkets önsknings och intressen, kan jag, såsom representant från det i alla afseenden hårdast beskattade landskap i riket, icke annat än uttrycka den önskan, att dessa abnorma förhållanden måtte, på ett sätt, som icke förnärmar andras rätt, småningom utjemnas och försvinna; och jag tror att en sådan lösning är långt ifrån omöjlig.

Jag kan icke sluta detta mitt anförande bättre, än med återgivande af hvad som yttrades för 32 år sedan af en man, hos hvilken snillets skarpblick var på sällsynt sätt förenad med hjertats värma:

“Man hör de mest olika omdömen om landets verkliga ställning: å ena sidan påståenden, med framdragna bevis, om ett tilltagande välstånd, å andra sidan klagomål, som ej heller kunna anses ogrundade, öfver aftagande välmåga, nöd och fattigdom. Man skulle kunna ha rätt på båda sidor, nemligen om vissa grundorsaker finnas, som göra att en ökad välmåga hos oss mer än vanligt måste blifva ojemn, så att hvad som är en vinst för en, blir förlust för en annan. Våra konstlade näringsförhållanden medföra i mer än ett afseende en sådan olägenhet. Men en hufvudorsak till det onda ligger, i min tanke, deruti, att svenska jorden i allmänhet är för *hårt* beskattad, i synnerhet emedan hon tillika är alltför *ojemnt* beskattad. Jag kan ej instämma i deras öfvertygelse, som förmena, att denna ojemnhet i alla fall tillräckligt jemnas för hvarje innehafvare genom det högre eller lägre inköpspriset på hans egendom, i följd af de större eller

mindre onera, med hvilka den är belastad. Det är en allmän olycka, om pluraliteten af jordegare befinna sig i den belägenhet, att deras jord är litet värd, emedan den är mycket belastad. Man har genom ett sådant tillstånd lagt den tyngsta skatt på progressionen till verkligt välstånd, emedan man gjort den för mängden omöjlig; och man borde ej glömma, att allmänt välstånd är summan af de enskildas. Med dessa reflexioner åsyftar jag intet brådstörtande skattejemkningsförslag. Både lag och häfd föreskrifva, att kronans ordinarie inkomster ej utan båda statsmakternas samtycke kunna rubbas eller ändras. Detta hindrar likväl ej, att de med gemensamt samtycke må jemnas och, i hvad de för jorden ha förtryckande, lindras.“ — —

Detta yttrande afgafs i Presteståndet den 6 Mars 1840 af Erik Gustaf Geijer.

I enlighet med hvad jag haft äran anföra, anhåller jag hos Herr Grefven och Talmannen om proposition å den af mig afgifna reservation.

Grefve Mörner Oscar: Om icke hvarje tid hade rätt att bedömas efter de under densamma rådande förhållanden, kunde man hafva skäl att djupt beklaga den skilnad, som Magnus Ladulås införde, då han, för att kraftigare ordna landets försvar, icke fann något annat sätt, än att inrätta frälset, men säkerligen syntes detta för den tidens statsförvaltare vara det ändamålsenligaste och bästa sättet att vinna det åsyftade målet. Från denna skilnad mellan frälse och skatte har uppkommit det sår, som, mera eller mindre, men alltid djupt tårt på den svenska samhällskroppen. Denna frälseinstitution, ett barn af främmande länder, utbildades ytterligare under Gustaf Wasas efterträdare, som, måhända till någon del af fåfånga och dynastiska intressen, men måhända till någon del också föranledda af tvingande samhällsförhållanden ökade frälsets förmåner och rättigheter. Nyttan för landet kan dock alltid betviflas, men hvad som är gjort kan icke hjälpas, och vi stå nu på den punkt, att det finnes skattejord och frälsejord. Så länge skattejordsinnehafvarne utgjorde en genom sin ställning nästan maktlös samhällsklass, med föga förmåga att göra sig hörd, undergingo de understundom en hård behandling och fingo sig ålagda hvarjehanda då betungande skatter. I denna riktning fortgick man, till dess slutligen under Carl XI:s tid den allmänna skattläggningen gjordes, hvarefter man icke kan säga, att några direkta skatter tillkommit. Man må icke förundra sig öfver, om en djup känsla af missnöje fortfor, sedan den egentliga orättvisan är borta, ty denna har tiden försouat, men utan att dock kunna i sin fortgång bortföra de oroväckande minnena. Huru många gånger erfor man icke detta missnöje, som verkligen eger rum till följd af skilnaden mellan skattejord och frälsejord. Jag har haft den lyckan att i den ort, der jag bor, alltid lefva i godt förstånd med mina grannar och sockenboar, men jag har städse märkt ett djupt missnöje öfver den stora olikheten emellan förenämnde båda jordnaturer. Hvad är då att göra? En talare har sagt, att, om man tager bort en anledning till missnöje, så uppstår sedermera alltid en annan. Det är visserligen sannt, att det icke finnes något samhälle,

som alltid är nöjdt, men jag anser att det samhälle ordnar bäst sina angelägenheter, som, då anledningar till missnöje förefinnas, söker att, så vidt ske kan, afhjelpa desamma och åvägabringa de förändringar, som äro erforderliga för samhällskroppens jemna utveckling. Jag kan icke obetingadt förorda afslag å Utskottets hemställan, emedan man deraf skulle kunna få anledning säga, att jag icke ville någon förändring och det är just en sådan jag vill, men icke på det sätt Utskottet föreslagit och ännu mindre i enlighet med reservanternas framställning. Staten kan icke ega bestånd utan skatter. Att den skattetyngd, som under namn af grundränta hvilat på den svenska jorden, skulle vara öfver höfvan stor, kan jag icke gå in på. Man har här framdragit exempel från andra länder och sagt, att grundskatterna hos oss äro proportionsvis större än i England, men dervid är att märka, att af Englands 30,000,000 innevänare tillhöra endast omkring 6,000,000 den jordbrukande klassen och omkring tjugofyra millioner leva af andra yrken. Der bör förhållandet ställa sig annorlunda än i vårt land, der vid pass $\frac{1}{3}$ delar af befolkningen tillhöra den jordbrukande klassen.

En talare har sagt, att man skulle kunna afskaffa grundskatterna, när i allt fall på 20 år statsinkomsterna skulle ökas med samma belopp. Men dervid vill jag fästa uppmärksamheten på att, om inkomsterna ökas, så växa också utgifterna; och det är klart, att utgifterna måste ökas, då man ju alltmera sträfvar att på staten omedelbart öfverflytta alla bestyr och bördor. Jag vill således ingen förminskning af grundräntorna, utan jag står på den gamla ståndpunkten, att jag vill en skattejemkning, emedan jag tror, att det enda sättet, att komma till det åsyftade målet, är, att skatterna skulle utskiftas, så vidt möjligt genom någon fördelning på både frälse- och skattejord. Det djupa missnöjet ligger icke deri, att ett skattehemman har större ränta än ett annat skattehemman, ty det är nogsammt bekant, att detta beror på större areal m. m., utan missnöjet har sin grund i den skattefrihet, som en del hemman åtnjuta. Man må säga, att denna skattefrihet nu icke är någon orättvisa, och jag medgifver allt detta, men det kan, efter min uppfattning, icke göras begripligt för allmogen, och säkert är, att känslan af missnöje fortlevet och är så stark, att den icke låter sig förqvävas af några teoretiska satsar. Af hvad jag nu sagt följer likväl icke, att jag önskar, att en skattjemkning skall ske utan ersättning. Jag finner icke, att man behöfver efterskänka skatterna, utan man bör uppdraga åt regeringen att, med hjälp af finansmännen, uttänka ett sätt, hvarpå mot billiga vilkor skattejordsinnehafvarne skulle få till frälsejordsinnehafvarne gifva en ersättning, mot det att en del af skattejordens tunga öfverflyttades på frälsejorden. Jag medgifver, att det kan vara svårt att utfundera ett billigt och lämpligt sätt för åvägabringandet af en sådan skattejemkning, och att det vore enklare att afskrifva grundskatterna, men detta vore en orättvisa mot de icke jordbrukande klasserna i Sverige och dessutom skadligt för statens ekonomi. I öfrigt så innehafva väl icke regeringens ledamöter sina platser för att endast verkställa de lätta arbetena, utan de måste an-

stränga sina krafter och, då så erfordras, icke rygga tillbaka för några svårigheter för att vinna ett önskvärdt mål.

Hade jag haft tid, skulle jag hafva sökt formulera ett förslag i den syftning jag påyrkat. Det skulle hafva bestått i en hemställan till Kongl. Maj:t, att nämna en komité för att uppgöra förslag och göra en utredning, på hvad sätt skilnaden mellan frälse- och skattejord skulle försvinna, icke på det sätt att man gäfvade några skänker, hvilket icke är af behof eller rättvisa påkalladt, utan för att afskaffa de nuvarande missförhållandena, hvilka måste föranleda ett ständigt missnöje. Men jag har icke varit i tillfälle att formulera ett förslag, hvarföre för mig endast återstår att uttala den förhoppning, att saken måtte af vederbörande uppmärksammas och bringas till en lösning, som kan vara gagnelig för samhället.

Den vidare öfverläggningen i ämnet blef härefter uppskjuten till sammanträdet å e. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 14, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjetta Hufvudtitel;

N:o 17, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Nionde Hufvudtitel;

N:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående begravnings- och öfriga kostnader med anledning af Hennes Maj:t Drottning Lovisas dödliga frånfälle;

N:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om befodringsrätt för de vid Marinregementet kvarstående subaltern-officerare och det lägre underbefälet samt om ersättning till nuvarande kompanicheferne derstädes för förlorad inkomst i följd af passivolansens upphörande;

N:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om beredande af garnison i Carlskrona samt angående användandet af det vid 1871 års lagtima riksdag beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Vendes artilleriregemente;

N:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående försäljning till Stora Kopparbergs bergslag af kronolägenheten Hus-hagen i Stora Tuna socken af Kopparbergs län.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 11 Maj 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, i enlighet med hvad emellan Talmännen öfverenskommits, omröstningar jemlikt 65 § Riksdags-ordningen komma att anställas nästa Måndag den 13 dennes.

Fortsattes öfverläggningen rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 82, i anledning af väckta motioner angående grundskatternas aflösande eller afskrifning m. m.

Friherre Sprengtporten: Det förekom mig under förmiddagens öfverläggning, som om åtskillige talare skulle gjort sig den föreställningen att, för den händelse grundskatterna i mer eller mindre mån efterskänktes eller aflöstes, följden skulle blifva en stegring i de anspråk, som redan mångenstädes gifvit sig tillkänna, å indelningsverkets afskaffande. Jag kan ej dela denna åsigt, utan tror snarare, att man, genom billigt tillmötesgående vid behandlingen af grundskattefrågan, kan och bör hoppas att aflägsna anspråken på indelningsverkets afskaffande, såvida ej dessa framkallas af militära skäl eller hafva sin grund i en uppfattning, att den på indelningsverket byggda arméorganisationen, i öfverensstämmande med dess eget och statens ändamål, kunde behöfva, i större eller mindre mån, rättas eller jemkas. Att jag, för min del, icke hyser någon tanke på indelningsverkets upplösning, kan vara öfverflödigt att säga, ty jag har redan här vid föregående tillfällen uttalat mig för nödvändigheten af dess bibehållande. Man fortsätter sitt påstående, att grundskatterna böra vara oföränderliga. Men jag tillåter mig erinra om,
att

att man måste se skatteväsendet i ett land från en mera omfattande synpunkt och ej afskildt betrakta den ena eller andra skatten i den form den antagit. Då, och så framt detta sker, torde påståendet om grundskatternas oföränderlighet visa sig icke vara fullt hållbart; och att denna åsigt, då den framställes så absolut, mötes af åtskilliga motsägelser. Så till exempel finna vi huru eftergifter egt rum, i fall som visserligen ej äro fullt adeqvata med grundröntorna å jorden, men som dock äro väsendtligen likartade, och der statens rätt till skatten ansetts hvila på samma grund eller dess ursprungliga besittningsrätt, i ena fallet till jorden, i det andra, till de rikedomar, som dölja sig under dess yta, eller till andra naturförmåner, som staten tillerkänt sig. Vill man åter betrakta grundskatterna i den lagliga form de antagit, finner man ju, att i vårt kameraverk är åtminstone principen af en förmedling i förekommande fall erkänd. Antingen nu denna förmedling sker på det sätt kamerallagarne bestämma, på grund af hvarje ords undervisning, eller om den utföres på enklare sätt genom en tillämpning af taxeringsvärdet, kan detta i principen vara detsamma; men hvad af detta framstår är, att man hittills icke tänkt sig grundskatterna, emot rätt och billighet, oföränderliga.

Jag har bemödat mig att på statsekonomiska skäl söka ådagalägga, att, om grundskatternas aflösning på ett tjenligt sätt anordnades och denna aflösning verkställdes på längre tid, skulle, som en följd af den utveckling, som derigenom komme att tillskyndas jordbruket, fördelarne komma att tillfalla äfven alla öfriga näringar och landet i sin helhet, och att i följd häraf denna aflösning skulle kunna ske utan någon förlust för staten och sålunda utan andra samhällsklassers betungande. Men då man i motsats härtill hyser stora farhågor, att så kunde ske, förvånar det mig att denna antagna påföljd icke togs i betraktande vid den stora eftergift i statsinkomsten af omkring två millioner riksdaler, som vid denna riksdag blifvit beslutad. Jag behöfver ej göra mig någon förebräelse härutinnan, ty jag röstade mot dessa eftergifter, men andra torde finnas, fastän deras antal icke är öfvervägande i denna församling, som bidragit till aflyftande af de förutnämnda skatterna, men nu helt och hållet motsätta sig den aflösning eller eftergift, som här är i fråga. Mig förefaller det då, som om ett sådant sätt att bedöma åtgärder, som till sina följder äro alldeles likartade, icke skulle kunna ur konsekvensens synpunkt försvaras.

Slutligen anser man det ej vara lämpligt, att Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med en anhållan i detta hänseende, med mindre Riksdagen sjelf framställer ett positivt förslag. Visserligen skulle jag vilja biträda denna åsigt, så framt jag vore förvissad, att Kongl. Maj:t skulle afslå Riksdagens framställning, såsom den är föreslagen, men i sanning hyser jag ej denna åsigt. Jag tror tvärtom, att, när frågan kommer under Kongl. Maj:ts behandling, den skall blifva på det noggrannaste tagen i öfvervägande. Den omständighet, att möjligen en mening i ena eller andra formen i denna fråga blifvit uttalad af Kongl. Maj:t eller myndigheterna, som ej synes innefatta benägenhet för en aflösning eller eftergift, bör ej, enligt min

tanke, lägga hinder i vägen för Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med en sådan framställning, ty till en viss grad måste en regering taga intryck af omständigheterna, och framför allt torde den ej kunna underlåta att fästa något afseende vid Riksdagens framställningar.

Utan att vilja närmare ingå i motbevisning af de skäl, som åtskilliga af talarne under förmiddagens sammanträde framställt mot Utskottets förslag, tillåter jag mig att anhålla om bifall å detsamma.

Herr Ekman, Carl: Af föreliggande betänkande inhemtas, att alla ledamöter i Utskottet från Andra Kammaren och en ledamot från denna instämt i det förslag, Utskottet för Kamrarne framlagt. En ledamot från Första Kammaren har dessutom reserverat sig mot den i betänkandet begagnade motiveringen, två ledamöter hafva hvar för sig framställt särskilda skrivelseförslag och åtta ledamöter hafva förenat sig i yrkande om afslag å Utskottets hemställan och tillika redogjort för hvad som förelupit under ärendets behandling i Stats-Utskottet. Vid sådant förhållande förefaller det mig underligt, att under den långa diskussion, som i Kammaren egt rum i anledning af detta betänkande och under hvilken flertalet af Kammarens ledamöter yrkat afslag på den af Utskottet föreslagna skrifvelsen, man härvid hufvudsakligen framdragit sådana skäl, som jag icke kan tro, att någon af Kammarens ledamöter anser pluraliteten af reservanterne vilja bestrida. Tvärtom torde samtliga de åtta reservanterne vara villige att erkänna allt hvad som här blifvit yttradt i afseende derpå, att det ej skulle kunna betraktas såsom någon orättvisa att låta grundskatterna kvarstå; att det ur statsekonomisk synpunkt till och med skulle vara fördelaktigt, att bibehålla dem, när derigenom underlättas möjligheten för den mindre bemedlade, att komma i besittning af jord; samt att det för staten och alla dess innevånare måste vara af största vigt, att statsinkomster till oföränderliga större belopp alltid äro att påräkna, så att den brist, som behöfver fyllas genom bevilningar af ett eller annat slag, ej må blifva allt för stor. Men deremot har åt de skäl, som af dessa åtta reservanter blifvit andragna såsom en förklaring, hvarför de inom Utskottet hafva gått till mötes de anspråk, som blifvit uttalade i de många motioner, som vid denna riksdag blifvit väckta om afskaffande af grundskatterna, under den föregående diskussionen egnats föga afseende. Det är blott en talare på upplands-bänken, som, för så vidt jag kunnat följa diskussionen, dervid något fäst sig. Han förmenade, att det ej vore så farligt med det missnöje, som i landet är rådande och som har sin orsak deri, att till areal och jordbeskaffenhet lika hemman nu äro så olika beskattade. Jag må prisa den lycklig, som ej varit i tillfälle att bilda sig annan åsigt än den värde talaren rörande beskaffenheten af det missnöje, som förefinnes. För min del har jag kommit till en annan öfvertygelse och jag förundrar mig icke så mycket öfver det rådande missnöjet, ty, om än, efter grundskatternas förvandling i penningar, de numera verka såsom en ränta på den dermed belastade jorden, så äro de likväl skatter, hvilka jordegarna i äldre tider åtog sig till fyllande af statens behof, och det torde derföre icke vara så underligt att nuvarande innehafvare af denna jord, som ej alltid kun-

na inse rättvisan och billigheten af dessa skatters utgående ifrån densamma, under det att annan jord är derifrån fritagen, önska deras afskaffande. Man må försöka, såsom det blifvit föreslaget, att jemka grundskatternas belopp för sådan jord som deraf är mest betungad och man må sprida upplysning, dels om grundskatternas uppkomst, dels om skälen hvarföre viss jord är derifrån befriad, men det är efter mitt förmenande likväl fullkomligt säkert, att bemödandena att afskaffa grundskatterna icke upphöra, innan frågan derom blifvit, genom statmakternas beslut, löst. Under tiden förhindras andra viktiga frågor afgörande och såsom ett bevis för rättigheten af detta mitt påstående behöfver jag blott hänvisa till förhållandet inom många kommuner på landet. Personer, som stå högt i bildning, som bekläddas med förtroendet att sköta kommunens angelägenheter, som fullgöra sådant uppdrag på i allo berömvärdt sätt och hvilka skulle vara en prydnad för Riksdagen, komma ofta ej i fråga att utses till riksdagsmän, emedan valmännen befara, att de icke sätta den efter deras åsigt viktigaste frågan om grundskatternas afskaffande främst på dagordningen. När sådant inträffar, och I måsten, mina Herrar! medgifva att det ej sällan sker, finnes det icke då talande skäl att vidkännas en uppoffring för att Riksdagen må blifva denna ständigt återkommande fråga om grundskatternas afskaffande qvitt? De åtta reservanterne hafva åtminstone varit af sådan mening och ansågo sig derföre inom Utskottet böra tillmötesgå de framställda anspråken, men icke genom att understödja en sådan underdånig skrifvelse, som den Utskottets majoritet föreslagit, och deruti de mest motsatta åsikter kunna inrymmas, utan genom att på en gång förklara till hvilken uppoffring man är beredd för målets vinnande. Erfarenheten från de föregående riksdagarne har visat vådan af skrifvelsens aflåtande, deruti Riksdagens mening ej är tydligt uttalad, och af så mycket större vikt lär det derföre vara att i nu föreliggande fråga annorlunda tillvägagå, som det här gäller en uppoffring, hvilken icke kan få stiga till obegränsadt belopp, utan att vissa samhällsklasser då skulle deraf allt för hårdt betungas, till fördel för den beskattade jorden. Den uppoffring, som de åtta reservanterne tänkt sig, motsvarar en minskning i statens ordinarie inkomster af omkring en million riksdaler årligen under högst fyratio år och med detta belopp hafva de trott att utan synnerlig olägenhet bevillingen under en eller annan form skulle kunna ökas. De hafva äfven varit beredda, att inom Kammaren påyrka bifall till en sådan underdånig skrifvelse, som den af dem föreslagna, derest Utskottsledamöterna från Andra Kammaren varit benägna att antaga förslaget, men då detta icke var händelsen, utan man från det hållet endast framhåller grundskatternas afskaffande såsom en skyldighet och icke är benägen att visa någon erkänsamhet för den uppoffring, som deraf föranledes, så lär det närvarande icke vara annat att göra, än att afslå hvarje framställning till Kongl. Maj:t om nådig proposition angående grundskatternas upphörande. När en annan gång frågan föreligger i den form, som öfverensstämmer med eller närmar sig till det af de åtta reservanterne framställda förslaget, vill jag för min del gerna tillmötes-

komma sådana anspråk. Nu anhåller jag hos Herr Talman om proposition på afslag å Utskottets framställning.

Herr Dickson: Jag skulle icke besvära Kammaren med något yttrande, om vi här hade öppen omröstning; men då så icke är, och då jag icke vill undandraga mig att öppet uttala min åsigt, äfven om den står i strid mot den allmänna tanken, får jag tillkännagifva, att, när det kommer till votering i denna fråga, jag röstar för afslag på Utskottets betänkande. Då jag till alla delar gillar de af Herr von Ehrenheim i dag på förmiddagen framställda skäl, ber jag att få instämma med honom.

Då jag har ordet, må det tillåtas mig, med anledning af den siste talarens yttrande, att säga några ord. Han betraktade denna fråga från klokhetens synpunkt och ansåg, att man borde göra eftergifter, emedan ett visst missnöje finnes. Jag medgifver väl, att ett sådant missnöje finnes, men anser detsamma vara grundadt på en missuppfattning och icke ega något stöd i verkliga orättvisor eller olägenheter. Jag frågar då, är det rätt, att lagstiftningen, genom en sådan åtgärd, som här är förslagen, just gifver stöd åt en dylik falsk opinion, och hvarigenom man skulle öppna dörren på vid gafvel för alla möjliga motioner i likartad anda med de inom Medkammaren vid denna riksdag väckta. Jag yrkar afslag.

Herr von Möller: Ehuru jag är öfvertygad, att denna viktiga fråga icke vid denna riksdag kommer att finna sin lösning, har jag dock ansett mig böra angifva min ställning till densamma. Ingen har uppträdt och velat försvara grundskatternas upphäfvande från rättslig grund; man har talat om, att statsekonomiska och politiska skäl derföre finnes; ja, en talare på Stockholmsbanken yttrade i förmiddags, att grundskatterna syntes vara sammanväxta med minnet af begångna orättvisor. Är det så, beklagar jag det; men jag tror likväl, att det gifves ett annat skäl, nemligen en afund öfver eller ett missnöje med de fördelar, som innehafvarne af den privilegierade jorden ega. Om nu detta missnöje finnes mot en mindre del af den svenska jordens innehafvare, kan jag icke neka, att mig synes det icke vara så politiskt orätt, att denna Kammare skulle uttala åtminstone huru långt den vill gå i eftergifter. En talare från Östergötland yttrade, att han ansåg, att en skattejemkning borde ega rum sålunda, att, då skattejorden erhöle ftergifter, den privilegierade jorden skulle i motsvarande mån deraf betungas. Jag har i denna Kammare uttalat min åsigt rörande denna uppfattning af frågan. Vi hafva sett, huru äfven i Danmark en likartad påtryckning skett nedifrån, och jag tror att det vore lyckligt, om vi följde det gifna exemplet. Man har der likasom på flera andra ställen ansett att grundskatternas tillvaro är lyckligt för ett land, och jag delar denna åsigt. Jag har icke hopp, att sådana åsigter, som gjort sig gällande i Danmark, nemligen att aflösa privilegierna, här skola vinna gehör; men jag har ansett, att reservanternes förslag innebär något, hvori jag möjligen skulle vilja instämma, i det fall nemligen, att jag vore öfvertygad att de, som nu yrka på en total aflösning och af-

skrifning, skulle vilja inse det mera rättsenliga i reservanternes förslag. Om deras förslag skulle gå igenom, blifva cirka 1,015,000 R.:dr det belopp, som af *samtliga* skattdragande skulle årligen betalas, under det att skattejorden jemväl under de 40 åren betalade de nuvarande grundröntorna jemte motsvarande ökad bevillning under tiden. Man skulle sålunda efter förloppet af denna tid ega en fond, tillräcklig att med räntorna deraf bestrida de utgifter, som nu betäckas af grundskatterna. Skulle deremot grundskatterna afskrifvas succesivt, utan att reservera en sådan fond, hvem blir det, som efter en sådan afskrifning deraf kommer att drabbas? Jo, den privilegierade jorden hårdare än skattejorden, men hårdast städerna, kapitalisterne och tjenstemännen. Jag kan derföre icke anse annat, än att reservanterne hafva följt en känsla af billighet, på samma gång jag tycker, att i denna reservation ligger ett uttryck af rättvisa. Då nu reservanterne sjelfve icke yrkat bifall till sitt förslag, kan det icke falla mig in att göra det; men jag får här till protokollet uttala den åsigt, att längre än reservanternes förslag skulle jag icke vilja gå, men att jag gerna skulle förenat mig med dem och röstat för deras förslag, om de sjelfve yrkat proposition på detsamma.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då man anser, att det hvarken finnes rättvisa eller billighet i anspråken på grundskatternas aflösning, ej heller att det vore i statsekonomiskt hänseende nyttigt, är det gifvet, att man måste komma dertill, att man vill afslå hvarje åtgärd, som kan leda till resultat i denna fråga. Bland dem, som på förmiddagen yttrade sig strängast, var herr von Ehrenheim; men jag får säga, att han icke alltid varit så hård som i dag. Jag har här grundskatts-komiténs betänkande, i hvilken komité herr von Ehrenheim var ledamot, och då han icke reserverat sig mot hvad komitén yttrat, antager jag för gifvet, att han godkänner detsamma. I detta betänkande, pag. 23, förekommer, efter en utredning af huru grundskatterna tynga hemmanen, följande resonement: "Af förestående utredning framgår obestriddigen, efter komiterades tanke, att grundskatterna trycka en icke obetydlig del af jordegendomen i vårt land särdeles hårdt genom att medtaga så stor anpart af behållningen deraf, att sjelfva egendomen, äfven om den i och för sig sjelf lemnar en god afkastning i förhållande till sin storlek, likväl genom grundskatterna qvarhållas vid ett lågt kapitalvärde och låg behållen afkastning. Det förtjenar derföre att tagas i öfvervägande, om icke sådant är ett missförhållande, som, utan afvikelse från de viktiga grundsatser komiterade ofvanföre framhållit, och utan alltför kännbar förlust för staten skulle kunna afhjelpas". Så yttrade sig komitén då och erkände, att det var obestriddigt, att en betydlig del af landet alltför hårdt trycktes af grundskatterna. Vidare finner jag i detta betänkande, hurusom Kammarrådet Charpentier i sin reservation, hvilken är biträdd af Friherre Leijonhufvud, yttrat: "Jag bör erkänna, att den fullständigare utredning af ämnet, hvilken komiterade, utan att stängas af gränser, som Kollegium haft att iakttaga, sett sig i tillfälle att verkställa, har öfvertygat mig derom, att grundskatterna, som komiterade visat, i deras närvarande skick onekligen

trycka en icke obetydlig del af jordegendomen alltför hårdt genom att medtaga så stor anpart af dess behållna afkastning, att egendomen kvarhålles vid lågt kapitalvärde och jordbruksnäringen i sin helhet hindras från den förkofran den annars kunde vinna.“

Efter jag är inne på att citera, ber jag att få återopa några ord som jag funnit i ett Lag-Utskotts-betänkande vid denna riksdag, angående skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse, och hvilka ord torde angifva den riktiga synpunkten från hvilken grundskatterna böra betraktas.

“På sätt Lag-Utskottet tillförene vid denna frågas behandling erinrat, härledde sig ifrågavarande lagstadgande från en tid, då man icke visste af någon annan till deltagande i allmänna onera på landet förpligtad befolkning än jordbrukaren, och då man ej kände någon annan grund för dennes beskattning än det hemmantal han innehade. Emellertid hafva förhållandena numera väsentligen förändrats. I alla landsändar har, jemte den egentlige jordbrukaren, uppstått en befolkning af bruksidkare, fabrikanter, handlande och handtverkare m. fl., hvilka lika väl som jordbrukaren hafva intresse af rättsskipningens behöriga handhafvande. De böra derföre ock i sin mån, efter lämpliga grunder, bidraga till uppehållande af de för detta ändamål nödiga inrättningar, synnerligast som med den nyare tidens framåtskridande och folkmängdens tillväxt fordringarne i afseende på beskaffenheten af ifrågavarande byggnader betydligt stegrats.“

Jag tror verkligen, att det ännu är förhållandet, att det är mycket för stor del af skatterna till staten, som tynga på den jordbrukande befolkningen, och att det vore för hela samhället lyckligt, om en del af dessa bördor utjemnades. Men, säger man, hvarför skola andra bära denna börda? Jag tillåter mig i det fallet framställa en liknelse. Jag föreställer mig ett hushåll, bestående af en enka med två söner: den ene är 20 år, stark och kraftfull, men den andre en liten och svag gosse på 5 år. Tjuguåringen arbetar för hushållet och anstränger sig öfver förmågan och uppehåller helt och hållet huset; men tiden går och efter 15 år är den äldre brodern 35 år och den lille gossen är då 20 år, stor och arbetsfö, och en gång frågar den äldre brodern honom, om han icke vill deltaga i arbetet för det gemensamma bästa. Jag tror, att man i denna fråga kan se saken på samma sätt, och att det ligger både billighet och rättvisa i en sådan framställning. Herrarne kunna säga, att detta missnöje endast är ett löst tal och att det icke eger någon grund; men jag ber då att få anföra hvad greffe de la Gardie i sin reservation vid komiténs betänkande yttrat. Han säger:

“Med ledning af 1864 års riksstat samt samma års generalsammandrag öfver bevilhingen finner man att från jordbruksnäringen utgå följande skattetitlar:

Summa R:dr 9,665,531.

Hela jordvärdet är samma år uppskattadt till R:dr 1,999,848,597 hvilket visar en beskattning på jordbruksnäringen af 4 R:dr 83½ öre per 1,000 R:drs kapitalvärde.“ Vidare framlägger han en beräkning öfver det kapital, som är nedlagdt i de andra näringarne, hvilket

skulle uppgå till R:dr 1,357,525,794 samt öfver de skattetitlar, som uteslutande drabba dessa näringar, utgörande tillhopa R:dr 1,738,527 och att således detta utvisar endast en beskattning af 1 R:dr 28 öre per mille R:drs kapitalvärde, användt på andra näringar, eller att således jordvärdet är nära fyra gånger hårdare beskattadt.

Jag tror, att dessa siffror bevisa riktigheten af den sats, jag uttalat, och om Herrarne vilja se de beräkningar, Grefve de la Gardie uppgjort, skall man finna att han icke varit partisk mot andra näringar, utan snarare tvärtom.

Man har talat så mycket om, att jordbruket gått framåt. Det vore ganska olyckligt, om det icke efter 60 års fred kunnat gå framåt; ja, så olyckligt, att jag icke kan föreställa mig det. Men andra näringar hafva också gått framåt och detta mera än jorbruket. Det finnes emellertid andra siffror, som icke tala så väl för jordbrukets förkofran; jag har här i min hand en aktad tidskrift, som något talar om svensk befolkningsstatistik, hvaraf visar sig huru för åren 1866—1870 folkmängden från 1867 varit i minskning ända till 1870, då en liten stegring för första gången på dessa år egt rum. Detta var till följd af de dåliga missväxtåren, hvilka icke äro längre borta, än att vi minnas dem. Vi veta, huru den jordbrukande befolkningen då fick skuldsätta sig och huru man något så när lyckats afhjelpa dessa förhållanden. I samma tidskrift hänvisas på den stora emigrationen, hvarom det heter: att man måste för 1870 frånräkna utvandrarne, 20,003, ett antal visserligen icke utgörande mycket öfver hälften af de 39,064 personer som emigrerade 1869, men alldeles för högt för vår folkmängd.

Hvilka äro dessa emigranter? Är det våra smärre städers öfverskott af befolkningen? Nej, det är hufvudsakligen landtbefolkningen, som emigrerar. Af en tablå angående befolkningsförhållandena under åren 1866—1870 visar sig, att folkmängden i städerna årligen tilltagit; men att befolkningen på landet deremot aftagit. Jag tror, att den hufvudsakliga omsorgen för en regering är att söka åstadkomma en lindring och förbättring i afseende å alla de onera, bördor och besvär, som trycka landtbefolkningen; jag har alltid ansett, att detta är af mera vigt för en svensk statsman, än en hop handelstraktater, hvilkas nytta jag visserligen icke vill bestrida, men som, jemförelsevis med detta, jag dock icke kan annat än sätta i andra rummet. Det är ett föremål för ett samarbete mellan representation och regering, och det är på detta sätt ett land kan och bör gå framåt, hvarfore det är i högsta måtto önskligt, att regeringen tager denna fråga om hand; ty annars kan det hända, att den kommer i händer, som ingen skulle önska.

Hvad angår reservanternes förslag, vill jag visst icke tadla detsamma; det kan göras många förslag, som hvart och ett har sin förtjenst; men jag vågar påstå, att Utskottets förslag har det företräde, att det är af Andra Kammaren antaget, och om denna Kammare bifaller detsamma, blir det Riksdagens beslut, hvaremot om reservanternes förstag skulle blifva antaget här, det icke kommer att leda till något resultat. Då Utskottets förslag icke utesluter reservanternes förslag, utan detta sednare kan innefattas i Utskottets, finner

jag det vara ett skäl till för alla dem, som önska något i denna sak, och som anse, att något kan och bör vinnas, att bifalla Utskottets betänkande, hvarom jag fortfarande anhåller om proposition.

Herr Nordström: Man säger att i bygderna stort missnöje med de så kallade *grundskatterna* skall herrska. En ärad talare från Östergötland har ock nyss här bekräftat tillvaron af detta missnöje, och för min del tror jag det så mycket heldre, som jag af vårt lands inre historia känner, att det ej är någon nyhet, att det funnits till i bygderna sedan århundraden, att det är samtidigt med de ständiga jordskattläggningarnes vidtagande redan från Gustaf I:s tider, och torde väl icke försumma att äfven i framtiden gifva sig tillkänna, under hvilken form den tunga än kommer att utgå, som kallas skatt och särskildt jordskatt. I ock för sig kännes hvarje, i synnerhet direkt, skatt, större eller mindre, såsom något i sin mån tryckande, och rättfärdigas endast genom sitt ändamål. Detta ändamål är dock stort, det gäller möjligheten af vården om fäderneslandets välfärd, det oafvisliga behovet af erforderliga medel för upprätthållande af denna vård, så mångsidig i sina berättigade anspråk, så rik på goda frukter för nutiden och framtiden, om den väl upprätthålles. Detta ändamål fattas likväl ej klart och i hela sin omfattning af alla; och deruti ligger, utan tvifvel, till någon del orsaken till det stående missnöjet med skattebeloppen och särskildt grundskatterna, hvilka sednare sägas utgöra en hårdt tryckande börda. Andra och vida mer beaktansvärda anledningar finnas derjemte: skattläggningarnes *ojemnhet* till grunder och resultat i olika, ja, här och der till och med samma, delar af landet; den *skattefrihet*, som af gammalt tillerkänts en del af jordlägenheter och hemnan inom riket; och i någon mån äfven *uppbördssättet*, hvilket dock, i följd af vissa, viktiga förändringar i skatteväsendet från nyaste tider, nu framstår annorlunda än tillföre.

Ingen verklig vän af sitt land kan likväl finnas, som ej med värme och nöje skulle bidra till åstadkommande af beskattningens nedsättande, om statens höga ändamål utan afsaknad kunde medgifva det, och väl och ändamålsenligt utarbetade förslag dertill blefve uppgjorda och framlagda. Härtill skulle, efter mitt omdöme, nödvändigt höra äfven en total öfversigt och en total revision af alla bestående skatter, på hvilken grund, eller för hvilket specialändamål de än tillkommit, deras inverknings på den allmänna rörelsen och de skattskyldige, samt deras betydelse såsom bidrag till statskassan; hvarutom ock en öfversigt af existerande skattefriheter väsendtligen skulle höra till saken. Man skulle med ledning af en sådan få ett klarare medvetande af de existerande verkligheterna uti ifrågavarande afseende, bättre inse hvad man på grund deraf kunde i saken tillgöra, och handla med öfvertygelse vid besluten. Något sådant har emellertid hittills ej förekommit. Mer eller mindre väl motiverade förslag till afskaffande af vissa, enstaka på handel och industriella näringar lagda skattetitlar hafva väl i nyaste tider blifvit framställda, men utan klargjordt samband med skatteväsendet i dess helhet, och därför saknande den bevisande kraft, som för ett moget beslut vore

så nödig. Olika behandling af vissa näringars intressen med hänsyn till skatterna, i jämförelse med andras, är dessutom icke egnad att vinna bifall. Frågan om grundskatterna har nu, kunde man säga, blifvit en stående fråga; men, till behandling denna gång framlagd på enskild motionsväg, är äfven den för det närvarande i saknad af den mångsidiga utredning af verkligheter och effekter, hvarförutan ett väl öfvervägdt beslut svårligen kunde fattas, och som vore af högsta vikt att hafva att tillgå, för att något opartiskt sådant om bifall kunde komma i fråga.

Det första, man vid ett bifall till grundskatternas afskaffande för sig borde hafva klart, är, elter min åsigt ett välbetänkt svar på frågan: hvad kan man sätta i stället, för att ersätta den brist i statskassan, som genom afskaffandet skulle uppkomma? Man hänvisar måhända, ja, man har redan flera än en gång hänvisat, på *bevillning*. Nå väl: på *direkt*, eller allmän inkomstbevillning, eller ock på *indirekt*, eller de uti 60 § Regeringsformen omförmälda speciela bevillningar? Om *det sednare*, måste man vara väl beredd uppå de skiftningar i detta beskattningssystem, som blefve en följd af de protester, hvilka *frihandels försvarare* icke skulle underlåta att deremot i olika atseenden inlägga. Om åter *det förra*, bör man först betänka, att grundskatternas belopp för det närvarande beräknas utgöra, kronotonde, men icke rotering inberäknad, omkring sex och en half million riksdaler, och för det andra, att beloppet af allmänna bevillningen nu uppgår till omkring två och en half millioner riksdaler, hvidan sålunda ett belopp af omkring tio millioner skulle uppstå, som för det närvarande måste genom allmän bevillning upptagas, om grundskatterna blefve afskaffade; och sedan man väl öfvervägt allt detta och verkningarne deraf på samhällets till allmän bevillning förpligtade, samtliga medlemmar, må man då för sig besvara frågan, huruvida sådant blefve görligt, utan att framkalla det största och våldligaste missnöje.

Men saken har äfven ett par sidor af politisk art, som jag, i öfvertygelse att ej missförstås, anser mig böra framhålla. Bevillning, direkt så väl som indirekt, är en beskattning, som enligt grundlag skall af hvarje lagtima Riksdag, och således numera hvarje år ånyo beviljas eller bekräftas; och ehuru grundlagen (Regeringsformen § 109) för den händelse, att Riksdagen, när den afslutas, icke hade fullständigt reglerat staten, eller åtagit sig ny bevillning till bestämdt belopp, eller Kamrarne ej blifvit ense om bevillningens fördelning, meddelat föreskrifter, huru då förhållas bör, med fastställande såsom regel, att den förra regleringen och bevillningen skola till nästa riksdag fortfara, är det dock tydligt, att sådant ej annat än undantagsvis kan förekomma, eller kunde utan svåra och vådliga förvecklingar oftare inträffa, eller få fortgå. Och om man nu i förening med omförmälda förhållande med bevillningen tager i betraktande den för vissa fall af frågan om statsutgifter och bevillning föreskrifna *gemensamma omröstningen*, som i dessa fall förvandlar de två Kamrarne till en enkammare, samt tillika betänker Andra Kammarens grundlagsenliga numeriska öfvervigt, (redan nu omkring 65 procent) den högre maktställning, denna Kammare under skicklig ledning derigenom i bevill-

ningsfrågor framför den första kan intaga, och huruledes i tider, då parti-intressen, egennyttiga beräkningar, eller andra den rena synkretsen fördunklande åsigter möjligen beherrska opinionerna, denna makt kunde till framkallande af för landets verkliga välfärd vådliga beslut begagnas, så torde det förslag om grundskatternas afskaffande, hvarmed vi nu hafva att sysselsätta oss, äfven förtjena att ur denna synpunkt väl öfvervägas, innan det bifalles. Detta var den ena sidan.

Den andra angår frågan, huruvida det må vara politiskt klokt, att ställa landet så, att något *grundskattsystem* der ej komme att existera. Denna fråga har till principen och på sin tid varit omtvistad, men är det ej mer: statsmän och statekonomer af stor och erkänd betydelse i statsförvaltningen och vetenskapen äro numera ense derom, att jord- eller grundskatter, under förutsättning af omsorgsfullt och jemnlikt beräknade tariffer och proportioner i afseende å beloppen, eller beskattningsgrunderna, icke kunna i sig sjelfva gifva anledning till på någon grund befogade invändningar eller anmärkningar i statekonomiskt afseende, vare sig att skatten för jordlägenheten beräknas efter viss procent af nettoafkastningen, eller ock efter lägenhetens naturliga beskaffenhet och förmåner samt värdering efter vissa grunder af derifrån påräkneliga inkomster (*systeme de cadastre*). Man är vidare ense derom, att ett väl ordnadt grundskattsystem i tider af nöd och trångsmål af den ena eller andra anledningen inom ett land erbjuder ett städse tillgängligt medel, att för en öfvergående kort tid förskaffa staten åtminstone någon del af de tillgångar, han för sina ändamål ej kan umbära, må vara med förbehåll, att sedermera, när bättre tider åter inträdt, fördela ersättningen derför på alla. Man är ock ense derom, att, utan den grundplåt i bakgrunden, som ligger i grundskattsystemet, såsom sådant, de *indirekta* beskattningarne icke kunna på ett verkligen ändamålsenligt och gagneligt sätt regleras. Grundskattsystemet, derom är man ock ense, har dessutom den särdeles beaktansvärda egenskapen, att det under tidens lopp för den aktuella jordinnehafvaren förminskar sin egen börda, ja, kan göra den för honom knapt kännbar. Detta förutsätter dock, att grundskatterna allaredan någon tid existerat, och att de — såvida ej undantagsförhållanden inträffa, som påkalla tillämpning af satsen: nöden har ingen lag — en gång för alla äro bestämda och orubbliga. I vårt land äro båda dessa förutsättningar längesedan under alla omständigheter verkligheter. Grundskatterna hos oss räkna, i hvad hufvudrubrikerna angår, en ålder af mer än två århundraden, och hvad orubbligheten angår, ega vi uti den år 1789 den 23 Februari utfärdade stadfästelser på allmogens fri- och rättigheter den försäkran, att "de å hemanen en gång gjorda, i laga ordning fastställda, skattläggningar och tiondesättningar skola i evärdeliga tider ega bestånd och alldrig någon ändring eller rubbning deri tillåtas", samt vidare, att "alla uppodlingar af kärr, mossar och oländig mark på skattehemmans egor blifva från all skattläggning och alla slags utlagor i evärdeliga tider frikallade"; hvarutom må erinras att roteringsbördan är genom kontrakter begränsad.

Härigenom framstår i full klarhet ovederläggligheten af den, redan

mångfaldiga gånger af flere andra före mig uttalade och vidhållna åsigt, som i grundskatterna numera ser en kronan tillkommande, till belopp en gång för alla bestämd *jordränta* från de till den beskattade jorden hörande, särskilda, jordlägenheterna, och hvars objektiva beskaffenhet framträder, måhända annu klarare, om man jemför den med den *frälseränta*, som till enskilda personer utgår från de frälsehemman, hvori jordegande- och räntegande rätten tillhöra olika personer, eller äfven med en till beloppet genom kontrakt bestämd arrendeafgift som under arrendetiden skall utgöras. Och då nu så är, då, vid hvarje öfvergång af eganderätten i lägenheten från en till annan, förvärfvaren, med kändedom om tillvaron af jordrätten, icke kan annat än antagas hafva beräknat köpe- eller löseskillingen efter det värde, lägenheten efter afdrag af jordrätten kan anses ega; då han, vorden egare, fritt, och utan att behöfva befara att få jordrätten ökad, kan egna sin hug och sin verksamhet åt hvilka odlingar och förbättringar af jorden han finner lämpligast, och sålunda söka uppdrifva afkastningen samt förminska, ja, sjelf upphäfva tyngden af jordrätten; så borde det för en hvar blifva klart, att i principieit hänseende mot grundskatterna i vårt land några på verkliga och bindande skäl grundade anmärkningar icke kunna göras. Det är ock, såsom förut är sagdt, sålunda som man i andra länder betraktar grundskatteprincipen. I Preussen och flere andra tyska stater är grundskatten fastställd till femtedelen af nettobehållningen (Reines-trag). I Österrike utgjorde den först 16 procent af nettobehållningen, men har numera ökats till 26 procent, hvartill såsom öfvergående under kriget 1849—1850 lades $\frac{1}{3}$ procent och ytterligare år 1859 en krigsgärd af $\frac{1}{3}$ procent. I Frankrike, der efter revolutionen 1789 alla de äldre jordskatterna hade blifvit afskaffade, fann konstituerande församlingen år 1791 nödigt att till förmån för statskassan ersätta dem genom en till rikets alla delar sträckt jordskatt, att utgöras efter vissa grunder med en tjugonedel af den bebyggda och obebyggda jordens nettoafkastning. Verkställigheten mötte emellertid stora svårigheter, och föranledde efter år 1801 utförande af det så kallade cadastresystemet (grundadt på egomätning och uppskattning af inkomsterna), som likväl ännu i medlet af löpande sekel ej var fulländadt. I England, upplyste en ärad talare under förmiddagens debatter, uppgå statsinkomsterna nu till omkring 72 millioner 300,000 pund sterling, hvaraf omkring $2\frac{1}{2}$ millioner eller omkring *tre* procent, utgöra grundskatt; och torde allt detta vara nog för att bevisa, att grundskatter icke äro något egendomligt för vårt land.

Om emellertid anmärkningar mot grundskatterna i principieit hänseende icke kunna med skäl göras, utesluter detta ej den möjliga befogenheten af sådana i andra afseenden, och anledningar till anmärkningar torde man icke kunna förneka förekomma med hänsyn till den *ojemnhet i skattetungan* eller *jordrätten*, som i olika delar af landet visar sig ega rum, dels i följd af de olika metoder och beskattningsgrunder, som vid skattläggningarne i olika landskap blifvit följda, dels ock i följd af de olika tider, under hvilka de blifvit verkställda. Dessa *ojemnheter* äro alltför kända och utredda fakta, att vid detta tillfälle behöfva närmare af mig framhållas. En talare

från Uppland, Herr Casparsson, har dessutom redan under diskussionens lopp meddelat deraf en öfversigt, värd att beaktas, och särskildt torde de grunder och förhållanden, efter hvilka jordräntan i de södra provinserna blifvit till dessas förmån efter eröfringen bestämmd, förtjena att i jemförelse med det öfriga landet tagas i betraktande, hvarvid det torde befinnas, att de befogade anledningar till klagomål, som uti ifrågavarande afseende kunna förekomma i det öfriga landet, särdeles den så kallade Mälardalen, icke i lika grad äro befogade, hvad förstnämnda provinser angår. Klagomål öfver meranämnda *ojemnhet* äro för öfrigt icke något nytt; de hafva afhörts af gammalt och gifvit anledning till de för vårt jordbeskattningssväsende synnerligen viktiga förrättningar, som kallas *förmedlingar*. Förmedlingarne, hvilkas ändamål var och är, att "jemka skatter efter som egorna voro stora och goda till", hafva, äfven de, sin historik och en ganska vidlyftig reglementering från olika tider i vår ekonomiska lagstiftning. I största utsträckning verkställdes sådana under de tider då indelningsverket till rote-, båtsmans- och rusthåll skulle ordnas, men hafva äfven sedermera företagits, särskildt på derom gjorda ansökningar af hemmansinnehafvarne, så vidt gällande stadganden det medgäfvde; och uppenbart synes det vara, att, likasom nedsättningar i jordränta och mantal sålunda i äldre tider på denna väg kunde vinnas, så kunde man ock nu gå till väga, för afhjelpande af sådana ojemnheter i jordräntans belopp, som med skäl må kunna öfverklagas. Huruvida nu beintliga stadganden rörande förmedlingar dervid må vara fullt lämpliga, är en fråga för sig, som likväl, derest den, såsom sannolikt är, i någon mån måste nekande besvaras, icke borde blifva för de sakkunnige svår att lösa; och hvad verkställigheten af det hela angår, så skulle, vill det synas, bidrag från statens sida till de dermed förenade kostnader blifva af ändamålet fullt rättfärdigadt.

Förglömma i afseende å allt detta må man för öfrigt ej heller det vid riksdagen 1869 fattade och sedermera af Kongl. Maj:t godkända och promulgerade beslut, hvarigenom såsom regel fastställdes, att persedlarne i jordräntan, kronotionden icke utesluten, skulle till penningar efter vissa bestämda grunder uppskattas och derefter såsom stående penningsskatt, eller penningjordränta för hvarje hemmanslägenhet utföras, att sålunda för hvarje år erläggas. Oberoende af alla markegångspris, oberoende af alla skiftningar i torgprisen å varor, som hemmansinnehafvaren kan hafva att till salu utbjuda, ehvad de inbringa åt honom högre eller lägre valuta, blir sålunda jordräntans penningbelopp oförändradt; och som det ligger i sjelfva väsendet af näringslivets utveckling, att penningtillgångarne måste ökas i bredd med produkternas tillväxande mängd, hvilken åter förutsätter ökad förbrukning och efterfrågan, som i sin ordning bidrager till höjning af produkternas pris, — ett förhållande, hvarpå våra markegångstaxor för olika tider lemna de mest klara bevis, — så framträder af allt detta den osvikliga följd, att med tiden, och redan i en snar framtid, jordräntans penningbelopp sjunker i värde i förhållande till hemmanslägenhetens totala afkastning och sålunda blir under tidens fortgång allt lättare och mindre tryckande att utgöra.

Det återstår att beröra en annan sida af saken, nemligen *den s. k. privilegierade jordens skattefrihet*. Man hör ofta talare pläga från England hemta lärerika exempel till stöd för sina åsigter, och tillåter jag mig nu att följa deras föredöme. I England finnes icke någon på skattefrihet privilegierad jord. Der är man ense om den åsigt, att de, som varit med om att bevilja skatter, äfven böra vara de första att utgöra dem. Detta är en grundsats i England, som går tillbaka till de tider, då engelska folkets stora skydds- och frihetsbref (*magna charta libertatum*) tillkom. I Frankrike fastställdes samma grundsats efter revolutionen 1789, och har sedermera blifvit i de flesta europeiska stater erkänd. Äfven hos oss har denna grundsats väl varit ursprungligt gällande, likasom den nu åter är det, der fråga om nya skatter skulle uppstå; men en genom sekler gående mellantid finnes, då i förening med Adeln utbildning såsom politiskt stånd dess fasta gods och gårdar på landet, i afseende på de från jorden i allmänhet utgående skatter, prestationer och allmänna besvär af mångahanda slag, småningom erhöles en privilegierad och allt mera såsom sådan befastad ställning, redan tidigt inom sig företeende två särskilda hufvudslag: *sätessfrälset*, det den högre Adeln tillhörande, med större förmåner privilegierade, nu kollektivt benämndt det *upperliga frälset* och *rusttjänstfrälset*, nu kollektivt benämndt det *allmänna frälset*. Hvardera hufvudslaget var likväl i äldre tider visserligen icke fritt från skyldigheten till prestationer till förmån för det allmännas behof, långt derifrån; de utgjordes, i jämförelse med de öfriga jordlägenheternas, efter andra grunder och, för att så säga, i flera hänseenden under andra former. Allt efter som Adeln betydelse inom samhället tilltog i anseende och styrka, blifva emellertid anspråken på *sådana* prestationer först för *sätessfrälset* efterskänkta, och befrielsen sedermera i skrifven lag, eller ock speciallag, bekräftad, och derefter i sin ordning, ehuru vida sednare, äfven för *rusttjänst* — eller *det allmänna frälset*. Det är i det 16:te, hela det 17:de och en del af det 18:de seklets inre historia, man härom återfinner de närmare, i detalj gående upplysningarne. När det s. k. allmänna frälset i sistnämnda sekel befriades från skyldigheten att in natura uppställa frälserosstjensten (adelsfaneregementet), var befrielseverket fullbordadt.

Detta förhållande, i förening dermed att den sålunda privilegierade jordens förmåner förklarades, kameralistiskt, vara af real natur, och att alla till denna privilegierade jord hörande lägenheter uteslutande, enligt regeln, voro *Adeln* förbehållna att ega och besitta, detta förhållande, mine Herrar, utgör, såsom man vid uppmärksamt studium af vår inre historia finner, en ganska väsendtlig anledning till de fortgående klagomål öfver *jordväntan* och dess tryck, som från skatte- och kronohemmansegarnes, eller innehafvarnes, sida redan i förgångna tider så ofta försports. Det är egentligen, såsom jag tror, öfverbristande rättsjemnlighet uti ifrågavarande afseende, de klaga. Två till sina följder ganska viktiga beslut hafva, vidkommande omförmälda förhållande, likväl i sednare tider blifvit fattade. Det ena är beslutet år 1789 derom, att de till *allmänna frälset* hörande hemman och lägenheter framdeles skulle få fritt förvärfvas och egas äfven

af alla andra medborgare, än de till Adelsståndet hörande; det andra är beslutet af år 1810, att äfven alla till *ypperliga frälset* hörande gods och lägenheter skulle få af hvilken medborgare som helst förvärfvas och egas, i båda fallen med åtnjutande af alla med dessa jordnaturer förenade förmåner; börande härvid ej glömmas, att hvardera gången riket närmast förut varit af allvarsamma krig hemsökt, och att vid det sednare tillfället dåvarande Bondeståndets yrkande gick ut på ej mindre, än *upphäfvande af alla de speciela skattefriheter, som åtfölja den privilegierade jorden.*

Nu har den jemnlighetstanke, från hvilken detta yrkande utgick, velat inslå på en annan method, eller annan väg, för sina önskingars förverkligande, och uppträdt med yrkande på, att grundskatterna eller, såsom man numera med fullt skäl kan säga, jordräntorna från de till den beskattade eller oprivilegierade jorden hörande lägenheter måtte afskaffas genom deras aflösande och afskrifning i förening; varande yrkandet på *afskrifning* ett i nyaste tider tillkommet anspråk. Härvid må man likväl till en början ej lemna obeaktadt, att den beskattade eller oprivilegierade jorden redan nu i *allmän bevillningsväg* för jordräntornas skull åtnjuter och åtnjuter en viss eftergift. För att vid detta tillfälle åberopa endast nu gällande bevillningsförordning och de för olika ställningar och förhållanden i samhället der bestämda olika beskattningsgrunder, inhemtas af densamma, att bevillning för *jordbruksfastighet* skall utgå med *tre öre* för hvarje fullt hundratal riksdaler af dess uppskattningsvärde, (= 0,03 pr.) medan för annan fastighet skola utgöras *fem öre* efter samma grund, och högre beräkningsgrunder äro för andra förhållanden fastställda. Men af samma förordning inhemtas derjemte, att bevillningsavgift för de *till ypperliga frälset* hörande lägenheter äfven beräknas efter samma grunder, som för annan jordbruksfastighet, och således utan att något afseende dervid fästes på de förmåner, de såsom privilegierad jord tillgodonjuta. Med *allmänna frälset* är förhållandet detsamma, dock med den skilnad, att särskild bevillning påföres dithörande lägenheter för befrielsen från rusttjensten (med 30 öre för hvarje rusttjenstemark), hvilken bevillning likväl äfven till hälften utgöras för rå och rörs- samt insoknehemman och är för öfrigt bevillningen för allmänna frälset i de fyra s. k. eröfrade provinserna (Skåne, Halland, Blekinge, Bohuslän) efter särskilda, modererade, grunder bestämd. Att således, äfven i fråga om *allmän bevillning*, en icke obetydlig *ojemnhet* i beskattningen eger rum, är häraf klart; men något förslag om afhjelpande af denna *ojemnhet* har hittills icke blifvit framlagdt, ehuru, då allmänna bevillningen är en beskattning på inkomst, och denna inkomst från den privilegierade, jorden, i allmänhet och i jemförelse med den oprivilegierade, under i öfrigt lika förhållanden måste, med hänsyn till jordräntan från den sednare, antagas vara större, en ändamålsenlig reglering i detta hänseende lika mycket vore af vigt, som en reglering af jordräntan, och dessutom i sin mån kunde blifva ett icke oväsentligt medel för ett lämpligt reglerande af denna sednare. Och för öfrigt, denna den privilegierade jordens skattefrihet med hvad deraf vidkommande de s. k. allmänna besvären följer, denna skattefrihet, så oförenlig med en nyare finans-

politikens reviderade grundsatser, och numera så litet väl motiverad, sedan de organisationer inom samhället och de öfriga grunder, från hvilka den fått sin upprinnelse, upphört att finnas, skall den lemnas orubbad för framtiden, medan så genomgripande förändringar i beskattningsväsendet i öfrigt, som den nu under pröfning varande, föreslås? Man skall, till stöd för densamma, måhända åberopa Adels ståndsprivilegier och 114 § Regeringsformen; men större eftergifter för samhällets välbetänkta välfärd, än någon moderation af sådana friheter, har samhällenas historia dock att uppvisa; och om man ville invända, att det vore orättvist och obilligt, att befria den oprivilegierade jorden från en del af den börda, den nu får vidkännas, för att lägga den på den privilegierade, torde till svar den fråga icke vara obefogad: vore det då mindre orättvist och obilligt, att lägga denna börda på allmänna bevillningen och derigenom på alla dem, som deraf redan nu i jemnförelsevis högre mån drabbas, och alltså ytterligare skulle drabbas af bevillningens genom jordröntans afskaffande ökade belopp?

Detta sistnämnda förhållande tyckes Stats-Utskottets pluralitet nästan hafva förbisett, då det inskränker sig till att, kort och godt, tillstyrka en anhållan hos Regeringen om förslag till grundskatternas successiva afskaffande genom deras aflösning och afskrifning i förening, och att förslaget dertill måtte afgifvas redan till — nästkommande Riksdag. De ärade ledamöter af Utskottet, som mot pluralitetens framställning afgifvit reservation, hafva deremot egnat uppmärksamhet bland annat, äfven åt den tryckande börda, som komme att drabba de till inkomstbevilning skattskyldige, derest ersättning till statskassan för förlorad inkomst genom afskaffad jordränta skulle genom allmän bevilning upptagas, och med hänsyn dertill hemställt om bildande efter vissa grunder af *en kapitalfond*, af hvilken staten, efter grundskatternas upphörande, kunde draga inkomst. Om och meningarne rörande sättet för bildande af en sådan kapitalfond kunde blifva något delade, visar dock detta förslag, att dessa Herrar reserveranter blickat djupare in i saken, än Utskottet, hvars utredning af sakförhållandena och motivering af sin hemställan för öfrigt äfven i flera andra afseenden lemnar, efter mitt omdöme, rum för många allvarliga anmärkningar. Flere med hufvudsaken i närmaste samband stående frågor äro dessutom alldeles oberörda. En sådan, exempelvis, är frågan om *frälseräntorna* från skattehemman af frälse-natur, der eganderätten i jorden och ränteeganderätten tillhöra olika personer. Skola dessa räntor, så lika jordräntorna från hemman af krononatur, men i öfrigt föremål för privateganderätt, äfven afskaffas, såsom en på respektive hemman tryckande börda, och i sådant fall, och under förutsättning att räntegaren dertill gifver sitt samtycke, hvilken skall vidkännas den ersättning dertill, som rättvisan icke skall underlåta att utdöma? Staten, med tillhjälp af allmänna bevillningen, eller någon annan? Och huru skall förhållas med sådana från hemman af krononatur utgående jordräntor eller grundskatter, som för särskilda statsändamål blifvit af staten på särskildt sätt anordnade och disponerade?

Men jag har måhända begagnat ordet för länge och vill därför

nu sluta med förklarande, för min del, att jag anser den förevarande viktiga frågan ännu visserligen icke vara skärskådad och pröfvad från alla de sidor, att tillräcklig utredning af alla till ämnet hörande förhållanden ännu ej på långt när är förhanden, och att jag således tror mig handla i landets sanna intresse, då jag för det närvarande yrkar afslag på Stats-Utskottets i ärendet afgifna betänkande och tillstyrkan.

Herr von Ehrenheim: Sedan jag af en ärad talare på Östgötabänken låtit förleda mig att ännu en gång begära ordet, ångrade jag mig redan vid tanken på den långa debatt här egt rum, men en annan talare, som såväl inom Kammaren som ock i denna fråga intager en plats mycket aflägsen ifrån mig, har gjort till nödvändighet för mig att yttra mig, och jag är därför nu nöjd, att jag har beredt mig tillfälle dertill. Han anförde några ord ur det betänkande, som afgifvits af den komité, i hvilken äfven jag deltagit såsom ledamot, men den närmare utvecklingen af komiténs åsigt, som der är intagen, anfördes deremot ej; jag ber därför att här få påminna att komitén säger, att, om tillfälle bereddes att höja jordegendomens värde genom friköpande från en del af grundskatten, skulle jordegendomen i allmänhet derigenom vinna ett större kapitalvärde och lemna en större behållning, hvilka omständigheter för jordbruket och den jordbruksidkande klassen skulle vara af stor vikt, enär det är behållningen af sjelfva jordbruket och icke främmande kapital, som är den för näringen och dess idkare säkrast påräkneliga tillgång och det, af hvars belopp näringens förkofran och dess idkares ställning bero. Detta var således hela den fördel, som komiténs majoritet ansåg skola uppkomma, om den olägenhet undanröjdes, som komitén ansåg förefinnas, och hela den åtgärd, som denna majoritet i anledning deraf trodde sig kunna tillstyrka, var att bereda jordegarne sjelfve tillfälle att aflösa en del af grundskatterna på vilkor, som efter komiténs uppfattning gjorde en sådan aflösning till ett fördelaktigt sätt att använda kapital; längre gick komitén ej i sitt tillstyrkande och den sålunda af komitén för staten föreslagna uppoffringen, som var ganska ringa, stod i förhållande till den olägenhet, som man afsåg att derigenom undanröjda.

Den andre talaren fästade sig vid det missnöje, som han ansåg vara rådande, och som exempel hvarpå han anförde riksdagsmannavalen till Andra Kammaren; det är nu en fråga, hvaruti det torde vara svårt att närmare ingå, och jag vill ej heller göra det, men jag tror emellertid, att, om vi kasta en blick på förteckningen öfver Andra Kammarens ledamöter och om vi anställa en jembörelse mellan representanterne från de provinser, hvilka ej hafva någon ränta eller så godt som ingen, och representanterne från de, hvilka hafva den största, skall en sådan jembörelse lemna någon ledning för omdömet, om det är grundskatterna, som bestämma väien. Han yttrade äfven, att, förr än vi vidtaga någon åtgärd för att göra all jord lika beskattad, upphör ej missnöjet; det är därför kanske skäl att undersöka hvad som erfordras för att göra all jord lika beskattad. Det

är

är då ej tillräckligt att afskaffa grundskatterna, jag har redan på förmiddagen erinrat om att en omfattande åtgärd i afseende å indelningsverket äfven är nödvändig och då det väl knappt finnes någon som vill tillstyrka att indelningsverkets bördor skola utjemnas öfver all jord, så lär väl ej heller för indelningsverket återstå annat än afskrifning. Vi hafva vidare de ovissa bördorna, såsom väg- underhållningsskyldigheten, som ej i alla landsorter trycker all jord lika, och allmänna byggnader, som ej i någon landsort äro gemensamma för all jord. Dessa förhållanden måste då äfven utjemnas. I afseende å de ovissa bördorna får jag för öfrigt för min del säga, att, ehuru jag anser, att de måste ordnas med försigtighet, så tror jag icke att man fortfarande kan låta dem hvila uteslutande på den jordegendom, de nu belasta, men jag tror icke heller, att åtgärden kan inskränka sig till att göra dem lika för all jord.

Slutligen ber jag att få säga, det jag är synnerligen tillfredsställd att af en talare, som i öfrigt icke har samma uppfattning af frågan, som jag, under denna debatt hafva hört det erkännande uttalas, att grundskatterna faktiskt öfvergått till ränta på en intecknad skuld och att de äro de minst tryckande af alla våra skatter; en annan ledamot af denna Kammare, som delar mina åsikter, har också ganska riktigt yttrat, att missnöjet dermed grundar sig på en missuppfattning. Jag är för min del, mina Herrar, öfvertygad att vi lefva under särdeles lyckliga förhållanden, men så utan all anledning till befogadt missnöje äro vi dock ej, att vi hafva råd uppoffra millioner, ja många millioner, för att friköpa oss från ett missnöje, som grundar sig på missuppfattning.

Herr Bergstedt: De föregående gånger, då detta ämne varit före, har jag begagnat tillfälle att uttala den åsigt, som jag ännu hyser, nemligen att grundskatterna böra aflösas. Jag ber att få göra det äfven denna gång, ehuru jag väl ser, att något beslut icke kan blifva följd af denna ganska långvariga och uttömmande debatt. Men jag tror att det ej är utan nytta för hvarje representant att uttala sina åsikter i ämnen så genomgripande som detta.

Här har mycket blifvit taladt om, huruvida något missnöje med närvarande jordbeskattningen förefunnes eller icke. Första gången, då denna Kammare hade att yttra sig öfver förslag till grundskatternas borttagande, vågade knappast någon röst uttala sig för önskvärdheten af en sådan förändring i vårt beskattningssystem. Sista gången höjde sig några röster och nu synes snart sagdt hela Kam-maren anse, att något bör göras och flertalet äro ense, att allt icke är så väl bestäldt, att icke något kunde vara betydligt bättre.

Finnes verkligen något missnöje med den svenska jordens beskattning? Denna fråga har blifvit till besvarande upptagen af flera talare, och särskildt af mina bägge ärade grannar till höger och vänster. Jag kan, såsom min egen erfarenhet, fullt godkänna hvad de yttrat; och jag tror, att icke mången skall jäfva, att det i landet finnes en allmän öfvertygelse, att grundskatterna icke böra bibehållas.

I alla missnöjen ingå två element, ett berättigadt och ett obe-

rättigadt. Om det oberättigade som är dikteradt af afund, af egen nytta, med ett ord sådana motiver, som i en riksförsamling icke få göra sig gällande, vill jag icke yttra mig. Men såsom jag nyss nämnde, finnes i hvarje missnöje äfven något berättigadt; och jag frågar, om det finnes många, som hafva erfarenhet af tänkesätten af landet i allmänhet, och som icke tror att denna förändring måste ske förr eller sednare, och, efter hvad som inträffat de båda sednaste åren, synes mig förändringen stå närmare för dörren än kanske någon hittills anat.

Huru skola vi kunna lösa denna fråga, utan att något af statens anspråk blifva eftersatta, utan att bördan endast kastas på andra skuldror, hvarigenom vissa näringar kunna blifva i grundförstörda, och utan att gifva rum för något, som kunde tolkas såsom en personlig orättvisa? Medvetandet om tillvaron af missnöje har i denna Kammare yttrat sig i synnerhet hos dem, som talat om behovet af en skattejemkning. Detta synes mig vara bästa beviset att missnöjet är befogadt. Man har erkänt, att grundskatterna; i sig sjelfva icke äro någon juridisk orättvisa mot jordens innehafvare, eftersom dessa frivilligt inträdt i en besittning, hvars skatter icke blifvit på ett par hundra år stegrade, men de drabba sjelfva jorden så olika, att de derigenom utgöra ett hinder för jordbrukets förkofran och utveckling.

En talare på stockholms-bänken beklagade sig öfver, att man börjar att ondgöra sig och att uttrycka sitt missnöje utan att man rätt vet huru det hänger tillsammans med grundskatterna. Och han önskade därför en officiell utredning i detta hänseende. För min del tror jag icke att detta behöfs, ty grundskattekomitén har redan så väl redogjort för dessa skatters belopp och användning, samt framställt så många exempel på deras fördelning, att något, sådant arbete icke vidare behöfves. Vi torde ur bilagorna till detta vigtiga utlåtande erinra oss några exempel på taxeringsvärdets förhållande till grundskatterna. Det första der anförda exemplet är hemtadt från första fögderiet i Upsala län. Detta hemman, som år 1862 var taxerad till 8,000 R:dr, har en grundränta af 420 R:dr 7 öre, hvartill kommer kronotioden, som efter denna evalvering är beräknad till 59 R:dr 20 öre, summa 479 R:dr 27 öre, motsvarande något öfver 54½ procent af egendomens afkastning, beräknad till fem procent å taxeringsvärdet, med tillägg af grundränta och tionde.

Kan det vara möjligt att det är sundt för landtbruket, att en egendom, låt vara att det är en ränta, som ligger uti den, hvilket jag för min del icke vill erkänna; och kan det vara naturligt att drifva en näring med en så högt graverad egendom, att ensamt räntan till staten uppgår till öfver femtio procent af den högsta tänkbara nettobehållningen? Det är icke möjligt. Det förutsätter att egaren skall vara egare till en förmögenhet, som är nästan lika med noll. Det måste vara jordbrukarens intresse, likasom i alla andra näringsidkares intresse, att röra sig med ett tillräckligt kapital, vare sig rörligt förlag eller nedlagdt i jorden. Man säger att grundräntorna äro en vinst för de mindre förmögne af allmogen, emedan de göra jordegendom för dem åtkomlig, men funnos de ej, skulle samma jord komma i åt-

njutande af amorteringslån till enahanda belopp som det beräknade grundskattekapitalet, eller ännu högre. Detta argument kan jag så- således icke tillerkänna någon betydelse.

I det nyss nämnda betänkandet uppgifves, att det finnes fem hemman, hvilkas ränta och kronotionde uppgå till 50 å 60 procent af deras beräknade nettoafkastning, efter enahanda beräkning som förut. Om man tager extremerna till utgångspunkt, så finnes det å andra sidan hemman, som äro så lågt beskattade, att grundränta och kronotionde endast uppgå till $\frac{1}{3}$ dels procent af den beräknade nettobehållningen, till exempel i Blekinge, der en egendom taxerad till 192,000 R:dr, betalar i ränta och tionde tillsammans 39 R:dr 1 öre. Det ena förhåller sig här till det andra i afseende på belastning som 250 till 1. Är det möjligt att detta kan vara sundt och böra bibehållas? Jag tror det icke och nästan alla här som yttrat sig hafva på det amplaste erkänt att icke allt är såsom det bör, och att någon förändring vore önskvärd.

Men huru skall detta ske? Jo, säger man, genom att lägga skatter lika på all jord, såsom det skett i Preussen och Danmark. Till en början skulle staten köpa frälsefriheten af jordegarna. Jag tror icke att detta sätt skulle vinna bifall här, der man snarare nivellerar så, att det underlägsna lyftes till jernhöjd med det som står ofvanföre — *levelling upwardt*, såsom Amerikanarne kalla det — än att man sänker det som står högre till jernbredd med det som står lägre. Jag fördrager åtminstone den förra metoden.

Men inom samma kamerala kategori förekomma sådana olikheter som vi nyss sett, i det att ett skattehemman kan i förhållande till värdet ensamt med grundskatter, och utan att inräkna de ovissa besvärerna, vara 250 gånger så onereradt som ett annat. Detta skall då hjälpas genom skattejemkning, säger man. Men om vi börja tänka oss, huru en sådan skattejemkning skulle kunna utföras, så komma vi snart till behovet af en fullständig mätning och gradering af hela den beskattningsbara jorden i landet. Hvad ett sådant arbete kostar upplystes vid förra riksdagen. I Österrike uppgick denna kostnad till 75 millioner R:dr R:mt utan att arbetet blef till nöjes. Kostnaden för det Preussiska kadasterverket beräknas till 11 millioner för hvarje geografisk kvadratmil, och efter några tiotal af år erkändes värderingen fullkomligt oduglig. Äfven om jag antager att kostnaden i Sverige skulle kunna nedbringas till en femtedel, så vore det i alla fall en rätt anseelig summa. Man finge *bortkasta* kanske 10 millioner för att få utränt huru man skulle *bortgifva* den elfte. I Frankrike, uppgick kostnaden för jordrefningen till 200 millioner, utan att ändock lemna ett tillfredsställande resultat och utan att något ögonblick hafva varit tillfredsställande, emedan det ligger i naturen af ett dylikt företag att det icke kan vara tillfyllestgörande för mera än ett kort ögonblick. Huru skall det kunna gå för sig att i detta afseende åstadkomma en approximativ rättvisa öfver hela landet? Då en dylik jemkning blifvit införd i en provins, så är den redan antiqverad i en annan.

Detta är också helt naturligt, all jords värde beror icke blott af dess egen skötsel utan af omständigheter, som icke ligga i egarens

kontroll. Antag ett hemman af medelgodhet i en trakt, der jordvärdena i allmänhet stå lågt; det behöfs blott att en jernväg sträckes genom nejden, en station samlar omkring sig en grupp af hus, hvaraf småningom uppstår en stad, som tillvexer och behöfver nytt utrymme, hvarigenom tomtvärdena stiger till det tredubbla; den förökade afsättningen af jordbruksprodukter uppdrifver nettobehållningen; hvitbetssockerfabriker uppstå med samma resultat. Hvem kan då påstå, att denna jord icke tål en högre beskattning än för några år tillbaka? Man har också exempel på motsatsen, trafikleder försvinna eller blifva öfvergifna, städer sjunka i folkmängd, hvarigenom afsättningstillfällena för landtbrukaren förminskas och dermed äfven nettoafkastningen af hans landtbruk. Kan det då vara billigt, att hans jord bär samma beskattning som förnt? Skall en beräknad atkastning vara grunden för beskattningen på jorden, då måste det kadasterverk, som reglerar den, oupphörligen omgöras.

För att åstadkomma jemnhet i jordbeskattningen har en reservant inom grundskattekomitén föreslagit den åtgärden att utan ersättning "aiskrifva", det vill säga helt enkelt utstryka, allt hvad grundskatten utgjorde mera än 50 procent af jordens beräknade nettoafkastning, men man kan på detta sätt omöjligen undgå godtycklighet. Hvarföre skall siffran just bestämmas till 50 procent? Och om det anses billigt att icke någon jordegendom, som är värd 10,000 R:dr, betalar till staten mera än 500 R:dr af sin årliga afkastning, hvar finns det väl för billighetsgrund, att en egendom af samma värde skall betala 490 R:dr eller 450 R:dr, medan jemngoda egendommar i andra delar af landet icke erlägga hundradedelen? Det är sannt att obilligheten af denna skatt icke träffar personerna; den har under en lång följd af år så småningom utjemnat sig, och jag önskar icke heller, att vinsten af en förändring i systemet måtte blifva en vinst för de nu lefvande personerna, utan att den måtte genom en lång tidsföljd fördela sig på flera generationer.

Jag kan icke dela den indignation, hvarmed en talare sagt, att något sådant som en eftergiut af grundskatter icke kan ifrågakomma i något annat land än i Sverige. Vi hafva sedan hundra år vandrat på denna bana, redan den ständiga markegångssättningen var ett steg i den riktningen och grundrätornas förvandling i ett fixt penningvärde var det sista och betydligaste, under det å andra sidan under tiden flera slag af grundskatter blifvit utan allt vederlag afskaffade. Men grundrätorna och kronotionden äro en alltför betydlig inkomsttitel för staten för att kunna på detta sätt upphävas utan godtgörelse och på samhällsklasser kastas bördan att fylla de statsbehof, som med grundskatterna blifvit besörjda. Om deremot genom fortgående aflösning en fond afsättes, med hvars afkastning samma statsändamål tillgodoses, då har statens rätt icke blifvit träd för nära. Snarare är staten den vinnande parten, emedan genom grundskatternas borttagande flera af dess förrättningar lättare utföras, förvaltning och uppbörd blifva enklare och följljaktligen billigare, jordafsöndringar, expropriationer och hemmansklyfning, hvilka med landets tätare bebyggande alltmera blifva en nödvändighet för den fortgående kulturen, kunna med större lätthet verkställas, och det kan blif-

va en möjlighet att utan hinder af hemmansläggningen, här, såsom i andra länder, sammansätta en egendom enbart af skog eller af åkerjord eller af betesmarker, utan att belamras af någon annan hushållningsplan än den för hvarje sådan särskild kultur naturliga. För att vinna dessa fördelar tror jag, att staten kan göra icke så obetydliga eftergifter af grundskattkapitalet.

Såsom bevis för rättvisan af den olika jordbeskattningen har en talare anført, att förfäderna till de nuvarande egarne af frälsejorden frälsat densamma genom personligt bidragande till fäderneslandets försvar, och deras efterkommande njuta nu med fog frukterna af förfädrens försaker. Men hvarföre skulle icke äfven skattejorden kunna frälsas? De ridderliga vapenbragderna behöfvas icke mera, men det är ett, som alltid kommer att behöfvas, nemligen hederligt arbete. Må derföre innehafvarne af skattejorden få rätt att köpa den till frälse, vore äfven köpesumman endast fiktiv, nemligen en förpligtelse att under en följd af år, till exempel 40, utgöra det närvarande skattebeloppet, under hvilken tid en sjettedel behandlas såsom amortering och afsättes till en fond, hvarmed största delen af statskulden för jernvägarne kan inlösas eller nya jernvägar anläggas, under det att de återstående fem sjettedelarne användas för fyllande af de löpande statsbehofven. Det är sannt, att i detta sätt att gå tillväga det ligger en afskrifning och det är så godt att nämna hvarje sak med sitt rigtiga namn, men det förhatliga af en skänk till en viss medborgareklass på de öfriga klassernas bekostnad försvinner, då fördelen icke tillfaller de nu lefvande personerna, utan fördelas på flera generationer. Detta är det enda sätt jag kan utfinna att afhjälpa de ojemnheter och olägenheter, som äro förenade med grundskatterna, och det har dertill den stora fördelen, som saknas i all annan afskrifning, att egaren till den nu hårdast beskattade jorden får genom jämförelsevis större uppoffringar köpa den motsvarande välgärningen, men dessa uppoffringar böra också, af honom kunna bäras lättare, i den mån han dermed köper en större frihet, och bereder sina efterkommande ett värdefullare arf. Hvar och en, som innehafv en med amorteringslån graverad jordegendom, vet ganska väl, huru tungt det kännes att göra de första afbetalningarne och huru lätt deremot, när man en gång kommit öfver backen. Huru skall det ej kännas för egaren till ett litet hemman med hög ränta, när det börjar lida mot slutet och han vet, att han eller hans rättsinnehafvare om ett eller annat år skall vara alldeles befriad från en afbränning, som nu upptager mera än hälften af hans nettoinkomst.

De, som ifrå för afskaffande af produktionsskatterna, känna sig upprörda vid tanken på en eftergift af grundskatterna, men sjelfva jorden är ju ingenting annat än ett produktionsmedel, ehuru i första skala och hvarje lindring i dess beskattning måste på längden, om också omärkligt, bidra till sänkande af prisen på lifsförnödenheterna. Följaktligen måste äfven i statsekonomiskt afseende grundskatternas successiva afskaffande anses riktigt och fördelaktigt.

Såsom Stats-Utskottets förslag är formuleradt, kan man icke biligtvis vänta, att det här i Kammaren skulle finna något understöd; det innehåller ingen anvisning, huru långt representationen för sin

del skulle vilja utsträcka sina medgifvanden till skattejordens fördel och lemnar följaktligen ingen ledning för Kongl. Maj:t att derpå bygga en framställning till en kommande Riksdag. Den fraktion inom folkförsamlingen, som dikterat det, har i detta afseende fordrat de yrkade fördelarne med en häftighet, jag ville nästan säga ett öfvermod, som det synes mig föga klokt att för tillfället tillmötesgå. En af den sidans talare har nyligen hånfullt frågat: "om ej det svenska folket ännu vore nog starkt att afkasta en ovärdig skattebörd eller om det med penningar skall köpa sin frihet?". På en sådan fråga kan blott ges ett svar, och det tillhör denna Kammare att gifva det. Lagstiftaren synes hafva tänkt sig att här bör ligga den återhållande kraften mot allt för vidt gående anspråk, liksom mot ett allt för ifrigt förändringsbegär. Den må därför möta hvarje öfverilad fordran med ett afgjort motstånd och bevara för andra tider, när det fogligare äskas, det tillmötesgående, om hvars befintlighet på djupet af dess ledamöters åsikter, denna debatt synes mig afgifva ett omisskännbart vittnesbörd. Ingenting kan för närvarande göras, och jag tror knappt, att något annat varit meningen från deras sida, hvilka denna angelägenhet ligger mest om hjertat. Sådant synes också vara intrycket hos de åtta ledamöter af Stats-Utskottet från denna Kammare, som afgifvit en gemensam reservation. Då ingen af dem framställt ett yrkande i syftningen af de grunder de i reservationen framlagt, anser jag mig också förhindrad att framställa något annat yrkande än på afslag af Utskottets utlåtande, men jag har velat förklara mina sympatier för den tanke, som i deras reservation finnes uttalad, och min förhoppning, att den måtte i en icke alltför aflägsen framtid göra sig gällande.

Friherre von Essen: Den vid detta betänkande af flere Utskottets ledamöter fogade reservation har omfattats af en och annan talare och möjligen finnas inom denna Kammare ännu flera som dela de deruti uttalade åsikter, fast de icke yttrat sig; det torde därför vara skäl att yrkande framställas om proposition på bifall så att det vid en möjligen blifvande votering må visa sig huru stort antal af Kammarens ledamöter kunna vara benägna att förena sig med Herrar reservanter — Om man med uppmärksamhet följt diskussionen i denna fråga såväl vid detta tillfälle som under föregående riksdagar, kan man ej misstaga sig om att inresset befinner sig uti ständigt stigande för detta ämne, och man måste äfven inse att många önska grundskatternas afskaffande på ett eller annat sätt; motiven för en sådan önskan är mycket olika. Flertalet delar den uppfattning reservanterna uttalat i korthet, då de sagt att derigenom skulle kunna undanrödjas ett missnöje, som, mer eller mindre berättigadt, obestriddligen förefinnes. Många äro af den åsigt att detta missnöje är oberättigadt, jag kan dock ej till fullo dela densamma. Visserligen måste det erkännas, att de nuvarande egarne af den jord, som är belagd med grundskatterna, ej äro berättigade till något missnöje i och för sina personer, men det måste äfven erkännas att, om orättvisor en gång under forna tider blifvit begångna, upphöra de ej att under följande tider göra sig påmindra, och om de ej upphävas

vid lämpligt tillfälle, krävas de nog ut i sinom tid; deruti ligger måhända just en nemesiis divina. Det har dock å andra sidan blifvit uppgifvet och kan ej bestridas, att en del af grundskatterna äro af den natur att de äro fullt berättigade pålagor; detta gäller framför allt om dem, som uppkommit genom skatteköp af kronans jord; men det skulle vara särdeles svårt, snart sagdt omöjligt, att utreda skillnaden de olika hemmanen emellan och det har därför ej heller satts annat i fråga än att en allmän afskrifning skulle ske.

Reservanternes mening med deras reservation har endast varit att uppgifva huru långt de ansågo att staten borde gå för att vinna det åsyftade målet, och jag tror att det ej vore utan sin nytta, om Första Kammaren, i händelse det kommer till votering, uttryckte sin mening om huru stort deltagande från statens sida skulle kunna ske. Att endast begära en utredning af Kongl. Maj:t vore enligt min tanke att sätta Kongl. Maj:t i en svårare belägenhet än som skulle ske genom hvilket förslag som än framlades. Det är tydligt att det af reservanterne framställda förslag ej kunnat undergå all den erforderliga granskningen och åtskilliga anmärkningar, som gjorts deremot, äro nog berättigade, men det kan dock väl ej förnekas, att Kongl. Maj:t bör vara i tillfälle, att, när frågan skall tagas i öfvervägande, bäst utreda huru svårigheterna skola kunna lösas. Af ett partalare har en omständighet framhållits, som synes mig verkligen innebära en ganska betänklig svårighet; det gäller nemligen frälseräntorna; de hemmansegare, som äro betungade med dylika räntor, skola naturligtvis fråga, hvartör de skola gå miste om fördelar som tilkomma alla andra. Jag kan för min del ej yttra mig i denna fråga, och jag tror att det dessutom finnes åtskilliga ganska svårlösta betänkligheter. Om vi därför nu antaga reservanternes förslag gifva vi dermed endast tillkänna, huru långt vi anse att staten kan gå i uppoffringar; detta blir en stödjepunkt för Kongl. Maj:t, som deremot saknas i det af Andra Kammarens ledamöter framlagda skrifveförlaget. Jag tager mig således friheten anhålla om bifall till de åtta reservanternas förslag.

Grefve Posse: Jag beder om ursäkt att jag ännu en gång begärt ordet vid denna sena timma, men det har skett för att genomgå några af de yttranden som här blifvit fällda, dels till stadfästelse och dels till vederläggning. Jag säger till *stadfästelse* eller snarare för att *taga fasta* på hvad som här blifvit sagdt. Först och främst vänder jag mig då till ett yttrande som i dag på förmiddagen afgafs af en ledamot på stockholmsbänken, Herr Friherre De Geer. Hans hela deduktion gick ut på bifall till Utskottets förslag, men han slutade det oaktadt med att yrka afslag, och jag kunde icke riktigt fatta, hur han kom derhän. Ett af de skäl, han anförde, var det, att han förklarade sig stå på olika ståndpunkt med de talare, hvilka yttrat sig före honom, och skälet dertill åter förklarade han vara, att han icke ville, att dessa skatter skulle afskrifvas annat än i den mån som statens tillgångar det medgäfvæ. Förmodligen har han icke läst min motion, som just innehåller att grundskatterna skulle eftergifvas i den mån statens tillgångar det medgifva. Vi stå således alldeles

på samma ståndpunkt, och jag kan därför icke neka till, att det förvånade mig att han efter ett sådant yttrande icke kunde gå in på Utskottets förslag. Detta förslag innehåller icke något annat än att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, "att Kongl. Maj:t tacktes till nästkommande Riksdag afgifva förslag till grundskatternas successiva afskaffande, genom deras aflösning och afskrifning i förening". Det synes mig således som det ganska väl skulle stå i öfverensstämmelse med Friherre De Geers åsichter att aflåta en dylik skrifvelse, ty det är, under närvarande förhållanden isynnerhet, icke just otroligt, att statens tillgångar möjligen skulle kunna medgifva en dylik afskrifning, åtminstone att dermed i mindre skala göra en början.

Friherre af Ugglas begärde att få veta, hvad som hade inträffat sedan grundskatterna, under det han var Konungens rådgifvare, år 1869 blifvit förvandlade i penningar: hvad som kunde föranleda, att man nu komme fram med ett dylikt förslag, innan verkan af denna förvandling hade inträdt. Jag beder att få säga honom det: Under den tid Herr Friherren var finansminister, laborerade vi med *statsbrist*, då vi nu deremot hafva *öfrerskott*, och skillnaden är således ganska väsendtlig. Då jag lägger Friherre De Geers och min egen åsigt, att man icke bör vidtaga denna åtgärd utan att man kan skaffa inkomster från annat håll och således slippa pålägga skatter på andra medborgare, till grundval för Riksdagens handlingssätt, så tror jag verkligen att något har inträffat, som bör kunna förmå Friherre af Ugglas att i denna sak lugna sig. Allt detta förefaller mig emellertid så besynnerligt, ty Friherre De Geer *yttrade sig för saken men handlade emot den*, då deremot Friherre af Ugglas *talade mot saken*, men har *handlat för den*, ty under den tid han var Finansminister afskaffades verkligen grundskatter till ett belopp af ungefärligen 500,000 R:dr. Om hvad som skedde under den tid han var Finansminister blefve fortsatt under 20 års tid, så skulle vi således blifva af med icke allenast de grundskatter, hvarom här är fråga, utan äfven indelningsverket. Det vore följaktligen en stor fördel om hvad Friherre De Geer förklarar sig gilla och hvad Friherre af Ugglas utfört blefve helt och hållet genomfördt, och i sådant fall skulle bestämde jordbrukarne här i landet blifva belättna.

Herr von Ehrenheim har framställt några satser, hvilka jag tänkte försöka vederlägga, men hvilka redan af Friherre De Geer blifvit så segrande vederlagda, att jag icke vidare vill vidröra dem. Jag anser att Friherre De Geers bevisning, att grundskatterna icke äro ränta utan *skatter*, och sådana skatter, som beständigt varit föremål för missnöje och för hvilka præskriftionstiden för deras afskaffande ännu icke gått till ända, varit så tydlig, att någon vidare framställning icke är behöflig.

Herr Wallenberg har i dag appellerat till den jordbrukande befolkningen och hemställt, huruvida den icke ville afstå från att missbruka sin makt. För min del tror jag, att denna appellering varit fullt öfverflödig. Jag har aldrig hört, och jag trotsar någon att framvisa exempel på, att den jordbrukande befolkningen någonsin visat sig ovillig att lika med, och mycket mera, än alla andra medborgare

bära de bördor som för samhällets bästa varit nödvändiga. Men på samma gång han framställde den satsen, yttrade han äfven något annat, fastän det otydligt uttrycktes, hvori dock låg en tanke, som jag tror icke vara så oäfvnen. Jag mins icke huru hans ord föllo sig, men jag tror tanken var den, att, om man ville ändra grunderna för bevillningen af jordbruksfastighet, så skulle han icke vara emot grundskatternas borttagande. Var detta hans mening, så tror jag att han slagit in på en bana, hvilken, då han väl vill anses såsom representant för industri- och stadsintressena, det är skäl för den jordbrukande befolkningen att taga fasta på. Ty aldrig har det varit meningen, att kasta bort bördorna för den jordbrukande befolkningen för att binda dem vid andra näringsgrenar. Hans yttrande syntes mig således verkligen innefatta något som det å ömse sidor torde vara skäl att taga vara på.

Här hafva blifvit framställda några satser af de åtta reservanterne, hvilka i dag blifvit af dem framställda, utan att likväl något bestämdt yrkande blifvit af dem gjordt. Det har hvilat ett mystiskt dunkel öfver deras åsigt och jag har mycket ansträngt mig för att kunna begripa hvad meningen med deras yttrande varit; min mening hade varit att låta deras för mig obegripliga handlingssätt undergå någon behandling, emedan jag icke förmår fatta en finhet som tyckes bestå i att säga ett och mena ett annat; men då nu ett bestämdt yrkande af en af dem blifvit framställt, så vill jag icke vidare dervid fästa mig, utan inskränker mig till att fortfarande yrka bifall till Utskottets förslag. Jag beder likväl derjemte få förklara, att, om reservanternas förslag vinner mera anklag än Utskottets förslag, så är åtminstone i alla fall något vunnet. Det förhållande är, i alla fall anmärkningsvärdt, att hvad som i dag yttrats kvarstår i protokollen och jag trotsar någon att kunna förneka, att icke den åsigt, som är för grundskatternas afskaffande, vunnit en moralisk seger för framtiden, huru än voteringen för dagen må komma att utfalla.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att Stats-Utskottets förevarande utlåtande skulle bifallas; 2:o af Herr Casparsson, att Kammaren för sin del måtte fatta följande beslut: "att Riksdagen skulle uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t behagade taga uti öfvervägande, huruvida icke, der ett verkligt missförhållande mellan grundskatternas belopp och den beskattade jordens af afkastningen betingade värde skäliggen må finnas ega rum, detta missförhållande skulle, utan alltför kännbar förlust för staten, kunna utjemnas genom en efter hand skeende afskriining af det skattebelopp, som, jemfördt med egendomsvärdet, befinnes medtaga alltför stor andel af egendomens afkastning; samt derefter till Riksdagen göra den framställning i ämnet, hvartill förhållandena kunna föranleda"; 3:o af Friherre von Essen, att Kammaren för sin del måtte besluta aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning:

a) huruvida icke grundskatterna skulle kunna afskaffas efter

en tid af högst 40 år, under hvilken de till deras nuvarande belopp böra utgå och minst $\frac{1}{3}$ delar deraf användas till statens behof samt af återstoden bildas ett kapital, hvaraf staten, efter grundskatternas upphörande, kunde draga inkomst; och i sammanhang dermed

b) huruvida icke, till vinnande af enkelhet i förvaltningen och trygghet i afseende på kapitalets oförtryckta bibehållande åt staten, det må vara ändamålsenligt, att, under den tid grundskatterna sålunda till deras nuvarande belopp borde utgå, öfverlåta dem åt någon penninginstitution, t. ex. Allmänna Hypotheksbanken, som därför i likvid till staten lemnade antingen en kontant köpeskilling eller räntebärande och efter hand till betalning förfallande obligationer; samt slutligen 4:o att utlåtandet skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, sedermera proposition på antagande af Herr Casparssons förslag, då svaren likaledes utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, vidare proposition på antagande af Friherre von Essens förslag, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på afslag å utlåtandet, hvartill svarades många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att Friherre von Essens förslag skulle intagas i kontrapositionen; och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Till följd deraf, att votering om kontrapositionens innehåll begärdes, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen.

“Den som vill, att, vid blifvande votering om afslag å Stats-Utskottets utlåtande N:o 82, kontrapositionen skall innehålla antagande af Friherre von Essens, i öfverensstämmelse med Friherre Funcks med fleres reservation framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren såsom kontraposition vid voteringen bifall till Stats-Utskottets ifrågavarande utlåtande“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—43.

Nej—39.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

“Den, som afslår Stats-Utskottets utlåtande N:o 82, i anledning

af väckta motioner angående grundskatternes aflösande eller afskrifning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar Kammaren för sin del, att Riksdagen skall i underdånig skrifvelse anhålla om utredning:

a) huruvida icke etc., lika med det uti Friherre Funcks med fleres reservation intagna förslag“.

Vid denna omröstnings utgång hade rösterna utfallit sålunda:

Ja—48.

Nej—33.

Föredrogs ånyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 4 och 6 dennes bordlagda betänkande N:o 11, rörande Herr Anders Perssons motion N:o 204, om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående infordrande af statistiska uppgifter rörande den kommunala rösträtten.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 8 och 10 dennes bordlagda betänkande N:o 41, i anledning af återremiss af sjetta och nionde punkterna i Lag-Utskottets utlåtande N:o 33, rörande ändring i vissa fall af gällande bestämmelser i Rättegångs-balken.

1:sta punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den skiljaktighet, som förefinnes emellan Utskottets förra, af denna Kammare antagna förslag och det nu föreliggande består, så vidt jag kan finna, deruti, att 3 § i det äldre förslaget hade följande lydelse: “Ej skall part anses hafva från Rätten uteblifvit, innan han ropats upp tvänne gånger, minst en half timme mellan hvarje gång, och vid bägge uppropen borta varit. Kommer han sedan under samma ting å landet eller å samma rättegångsdag i stad, innan rätten till dom öfverlagt, att sin talan utföra; böte, för uppropsförsummelse, fem daler“, då deremot sednare delen af paragrafen enligt nu föreliggande förslag lyder sålunda “kommer han sedan under samma dag, innan rätten till dom öfverlagt, att sin talan utföra; då skall han ej heller för uteblifven anses, men böte, för uppropsförsummelse, fem daler“. Skilnaden är således den, att efter det äldre förslaget behöfde en part endast komma före tingets slut, men efter detta förslag skall han anses såsom uteblifven, om han icke kommer samma dag. Detta är motiveradt genom den förän-

dring i stadgandena om häradsrätts sammanträden, hvilken af Riksdagen blifvit antagen, och hvarigenom ett ting fortgår under en längre tid, ja till och med flera månader. Man har ansett, att vid en sådan förlängning af tingen för långa uppskof skulle genom det förra förslaget uppkomma. Då, enligt den beslutade förändringen, det egentligen skall vara endast *en* ordinarie rättegångsdag för hvarje sammanträde, men det emellertid är föreskrifvet, att, om ärendena icke på denna dag hunnit handläggas, skall sammanträdet fortgå under flera dagar till dess alla ärendena blifvit handlagda, vill det synas att genom det nu föreslagna stadgandet skulle kunna inträffa, att en part kan komma att anses såsom uteblifven, ehuru Rätten ännu icke hunnit ens handlägga hans mål, hvarförutan det vill förefalla mig, att det nya förslaget är alldeles olämpligt i fråga om alla de häradsrätter, der tingen komma att fortgå på gamla sättet och hvilka åtminstone till en början komma att utgöra flertalet. Jag tror icke att detta förslag kan komma att undgå Högsta domstolens anmärkningar, hvilka väl understundom äro något *fina*, men likväl i detta fall synas vara af behovet väl påkallade.

Jag har emellertid icke något annat förslag att framställa, och tror för min del att Kammaren skulle kunna vidblifva sitt förra beslut.

Herr von Gegerfelt: Jag instämmer med den siste talaren så till vida, att jag finner Utskottets förra af Kammaren antagna förslag vara bättre i det hänseende, att det der heter: "kommer han sedan under samma ting—innan rätten till dom öfverlagt". Hufsakliga vigten ligger derpå att parten kommer, innan rätten öfverlagt till dom, och att han således icke hindrar målets vidare handläggning. Deremot har Utskottet nu insatt en mening i sista delen af paragrafen, som var utesluten i det förra betänkandet eller orden: "så skall han ej heller för uteblifven anses, men". Dessa ord funnos i komiterades förslag, som legat till grund för Utskottets förra betänkande men derur uteslutits och denna brist har nu blifvit afhjelpat. Jag anser således Kammaren böra vidhålla sitt beslut i förra hänseendet, men godkänna det i sednare hänseendet gjorda tillägget. Sednare delen af paragrafen skulle således lyda: "kommer han sedan under samma ting å landet eller å samma rättegångsdag i stad, innan rätten till dom öfverlagt, att sin talan utföra, då skall han ej heller för uteblifven anses, men böte för uppsropsförsummelse fem daler". Då frågan förra gången förevar, yrkade jag afslag å hela författningsförslaget med afseende å de anmärkningar, som i Högsta domstolen blifvit framställda mot sådana partiella lagförändringar som den ifrågasvarande samt då jag för öfrigt icke anser tänkbart att detta förslag kan blifva af Kongl. Maj:t bifallet, helst Kongl. Maj:t icke ansett nödigt, att upptaga detta i sin proposition. Vidhållande denna åsigt har jag nu icke något yrkande att framställa.

Grefve Mörner, Oscar: Jag får vördsamt anhålla, att genom Sekreteraren erhålla upplysning, huru detta ärende blifvit afgjort i Andra kammaren, och att sedan åter erhålla ordet.

I anledning häraf, tillkännagaf undertecknad, att någon under rättelse om Andra Kammarens beslut i ämnet ännu icke ankommit.

Grefve Mörner, Oscar: Hvad nu angår detta förslag, så skulle jag verkligen önska, att någon af Utskottets jurister hade här varit närvarande, för att yttra sig till försvar för förslaget; men i brist deraf får jag väl taga till ordet, och så godt jag kan, redogöra för de åsikter som föranlett den förändring som närvarande förslag innehåller. Då Lag-Utskottets betänkande i detta ämne blef af Kam-maren antaget i sitt förra skick, kan man icke förmoda att Kam-maren nu skulle önska förkasta detsamma i sin *helhet*, utan antingen skulle väl Kam-maren vidblifva sitt förra beslut eller antaga den förändring som nu är föreslagen. Om Andra Kam-maren skulle an-taga detta förslag, hvilket vi likväl icke veta om den gör, så skulle hela frågan om denna lag förfalla, i händelse Kamrarne stanna i olika beslut. Det vore också kanhända icke så alldeles riktigt att bibehålla det uttryck, som förekommer i det förra betänkandet: "Kommer han sedan under samma *ting* å landet" etc. Det är åtmin-stone märkvärdigt elastiskt. Då Lag-Utskottet förändrade detta ut-tryck, så tror jag att det får anses såsom en förtjenst; ty ett ting kommer nu att vara i flere månader och en part kan således ute-blifva och dröja med inställelsen till sista stund, under det att ve-derparten får lof att inställa sig den ena dagen efter den andra. Det blefve på detta sätt ett gyckelspel med hela stadgandet, och det är detta man sökt förekomma. Efter lagens äldre stadganden om härads-ting var förhållandet helt annat; men vid bedömandet af den nya lagen, får man äfven lof att sätta sig in i det nya begreppet *ting*. Jag har dessutom just nu fått veta att Andra kam-maren bi-fallit Utskottets föreliggande förslag och detta gifver mig så mycket större anledning att anhålla, att äfven denna Kam-mare ville bifalla detsamma.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen ytirat, att under densamma hade yrkats, dels att Kam-maren skulle frånträda sitt förra beslut och bifalla Utskottets förevarande förslag, dels ock att det förut fattade beslutet måtte vid-hållas och Utskottets förslag afslås; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på det förra beslutets frånträdande och bi-fall till Utskottets ifrågavarande förslag; och då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Grefve Mörner, Oscar: Utskottets föreliggande förslag är af-fattadt i öfverensstämmelse med Kam-marens förra gången uttalade beslut. Det kan således icke falla mig in att yrka afslag derpå, då ett sådant yrkande naturligtvis skulle vara alldeles fruktlöst; men jag kan icke låta tillfället gå förbi utan att inlägga min protest der-emot, att genom denna förändring, i enlighet med Kam-marens önskan, uti allmänna lagen införes den enligt min åsigt alldeles oriktiga grund-

satsen, att en person, som är ställd under tilltal för brott, skall, utan att vara derom öfverbevisad, i detta afseende anses och behandlas såsom en brottsling. Detta stadgande inkom först i våra kommunallagar och har derifrån öfvergått till grundlagen; nu vill man också inrymma plats deråt i civillagen. Jag beklagar, att en åsigt, som till den grad strider emot rättvisan, skall kunna inkomma i lagen.

Jag har endast velat anmärka detta, men har icke något yrkande att framställa.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets förslag antogs.

Föredrogos ånyo och biföllos Lag-Utskottets den 8 och 10 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 42, i anledning af väckt motion angående användandet af inkomster af ledigt pastorat;

N:o 43, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § i gällande skiftesstadga;

N:o 44, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af Kongl. förordningen angående upprensning af vattendrag den 20 Februari 1864 samt utarbetande af ny lag i ämnet;

N:o 45, i anledning af väckt motion om antagande af gramvigten till konventionellt bruk.

Anmäldes och bordlades Första kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 14, i fråga om rättighet för församlingarne i Skåne, Halland och Blekinge att uppbara den till klockarne nu utgående helgonskyld.

Kammaren åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.
